
Međunarodna naučna konferencija

JUGOSLOVENSKO-POLJSKI ODNOSI
U XX VEKU

Program rada i saopštenja učesnika

Beograd
27-28. septembar 2018.

Organizatori:

Institut za savremenu istoriju, Beograd
Institut za istoriju i međunarodne odnose, Bidgość

Urednici:

prof. dr Momčilo Pavlović (Institut za savremenu istoriju, Beograd)
Nebojša Stambolija (Institut za savremenu istoriju, Beograd)

Kopredsednici naučnog odbora:

prof. dr Momčilo Pavlović (Institut za savremenu istoriju, Beograd)
prof. dr hab. Jacek Woźny (Univerzitet Kazimir Veliki, Bidgość)

Članovi naučnog odbora:

prof. dr hab. Małgorzata Świącicka (Univerzitet Kazimir Veliki, Bidgość)
dr hab. Marek Zieliński (Univerzitet Kazimir Veliki, Bidgość)
dr Paweł Wawryszak (Univerzitet Kazimir Veliki, Bidgość)
akademik Ljubodrag Dimić (Univerzitet u Beogradu)
dr Bojan Dimitrijević (Institut za savremenu istoriju)
Nebojša Stambolija (Institut za savremenu istoriju, Beograd)
prof. dr Jovan Bazić (Univerzitet u Prištini)
dr Stjepan Matković (Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Hrvatska)
dr Mitja Ferenc (Univerzitet u Ljubljani, Slovenija)
dr Melissa Bokovoy (Univerzitet Novi Meksiko, Alburkerki, SAD)
prof. dr Peter Radan (Univerzitet Macquarie, Australija)
prof. dr Wolfgang Rorbach (Evropska akademija nauka, Salzburg)
prof. dr Ioan Bolovan (Univerzitet Babeš-Boljaj, Kluž-Napoka, Rumunija)

Konferencija je organizovana uz finansijsku pomoć
Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i
Ambasade Republike Poljske u Beogradu

PROGRAM
KONFERENCIJE

PROGRAM
KONFERENCJI

ČETVRTAK, 27. SEPTEMBAR 2018.

9.00 – Svečano otvaranje naučne konferencije u sali Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, Kalemegdan, Gornji grad 14, Beograd

I sesija

(predsedavajući: Małgorzata Świącicka, Momčilo Pavlović, Jacek Woźny)

9.45–10.00 – Momčilo Pavlović, *Sto godina od završetka Prvog svetskog rata i diplomatskih odnosa Srbije i Poljske*

10.00–10.15 – Jacek Woźny, *Arheologija i ideologija u savremenoj Evropi*

10.15–10.30 – pauza

II sesija

(predsedavajući: Joanna Szczutkowska, Dragomir Bondžić)

10.30–10.45 – Maria Ewa Szatlach, *Regionalna politika Jugoslavije i Poljske posle Drugog svetskog rata – sličnosti i razlike*

10.45–11.00 – Tadeusz Wolsza, *Slika Jugoslavije iz ugla poljske političke emigracije u Velikoj Britaniji – izabrani problemi (1945–1948)*

11.00–11.15 – Paweł Bielicki, *Spoljna politika Jugoslavije u svetlu poljskog emigrantskog novinarstva u Londonu 1948–1956*

11.15–11.30 – Maja Lukanc, *Poljska reakcija na početak jugoslovenskog sukoba sa Informbiroom*

11.30–11.45 – Dragan Bogetić, *Pogled iz Beograda na burna zbivanja u Varšavi početkom 70-ih godina prošlog veka*

III sesija

(predsedavajući: Joanna Szczutkowska, Dragomir Bondžić)

12.00–12.15 – Marek Zieliński, *Lokacije diplomatskih misija Jugoslavije u Varšavi*

12.15–12.30 – Ranka Gašić, *Saradnja jugoslovenske i poljske automobilske industrije tokom 1960-ih i 1970-ih godina*

12.30–12.45 – Vladimir Cvetković, *Delegacija PURP na VIII kongresu SKJ 1964.*

12.45–13.00 – Miomir Gatalović, *Jugoslovenska percepcija Petog kongresa Poljske ujedinjene radničke partije 1968.*

13.00–13.15 – diskusija

13.15–15.15 – ručak

IV sesija

(predsedavajući: Dragan Bogetić, Maja Lukanc)

- 15.30–15.45 – **Michał Kosman**, *Politika DR Nemačke prema Jugoslaviji za vreme vladavine Valtera Ulbrihta*
- 15.45–16.00 – **Slobodan Selinić**, *Odnosi između saveza pisaca Jugoslavije i Poljske 1955–1970: stručna saradnja i politički nesporazumi*
- 16.00–16.15 – **Paweł Wawryszak**, *Portreti poljskih ambasadora u Jugoslaviji posle Drugog svetskog rata*
- 16.15–16.30 – **Nebojša Stambolija**, *Jugoslovensko-poljski odnosi 1986. godine*
- 16.30–17.00 – pauza

V sesija

(predsedavajući: Dragan Bogetić, Maja Lukanc)

- 17.00–17.15 – **Milutin Živković**, *Prijateljsko-pobratimski gradovi Kragujevac i Bidgość (1971–1991). Pogled iz Srbije*
- 17.15–17.30 – **Małgorzata Świącicka, Monika Peplińska**, *Slika Jugoslavije u turističkom diskursu. Semantika i aksiologija*
- 17.30–17.45 – **Danuta Jastrzębska-Golonka**, *Poljska i Jugoslavija posle drugog svetskog rata – ideologija upisana u modu*
- 17.45–18.00 – **Teresa Maresz**, *Buđenje osećaja nacionalnog ponosa kroz lične obrasce u poljskim i srpskim udžbenicima*
- 18.00–18.15 – **Srđan Cvetković**, *Poljaci na Golom otoku. Osvrt na strukturu logoraša na Golom otoku s posebnim akcentom na zatvorenike poljske nacionalnosti*
- 18.15–18.30 – diskusija

PETAK, 28. SEPTEMBAR 2018.

VI sesija

(predsedavajući: Paweł Wawryszak, Nebojša Stambolija)

- 9.00–9.15 – **Srđan Mičić**, *Jugoslovensko poslanstvo u Varšavi u međuratnom periodu*
- 9.15–9.30 – **Agnieszka Rypel**, *Slika jugoslovenskih političkih odnosa na stranicama časopisa "Dziennik Bydgoski" 1918–1928.*

-
- 9.30–9.45 – **Dragan Teodosić**, *Prenos posmrtnih ostataka generala Jožefa Bema/Murat paše preko teritorije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1929. godine*
- 9.45–10.00 – **Bojan Simić**, *Poljska i Poljaci u izveštajima dopisnika „Politike“ Grge Zlatopera (1936–1939)*
- 10.00–10.30 – pauza

VII sesija

(predsedavajući: Paweł Wawryszuk, Nebojša Stambolija)

- 10.30–10.45 – **Slaven Kale**, *Hrvatski odjaci pripojenja čehoslovačkog dijela Cieszynske Šleske Poljskoj 1938.*
- 10.45–11.00 – **Ratomir Miličić**, *Poljski državljani odlikovani jugoslovenskim odlikovanjima između dva svetska rata*
- 11.00–11.15 – **Jacek Tebinka**, *Iskrčavanje na Balkanu i učesće Poljaka u operacijama SOE*
- 11.15–11.30 – **Nataša Miličević**, *Odnos nemačkih okupacionih vlasti prema poljskoj i srpskoj inteligenciji 1941–1944: uporedna analiza*
- 11.30–12.00 – pauza

VIII sesija

(predsedavajući: Paweł Wawryszuk, Nebojša Stambolija)

- 12.00–12.15 – **Enes Omerović**, *Jan Konopka – posljednji hajduk "Male Evrope"*
- 12.15–12.30 – **Dragomir Bondžić**, *Ljubomir Durković Jakšić i Poljska*
- 12.30–12.45 – **Justyna Gluba**, *„Za mene je kino najljepša instalacija“ - Józef Robakowski i Tomislav Gotovac kao filmski avangardni umjetnici 60-ih godina*
- 12.45–13.00 – **Joanna Szczutkowska**, *Prisustvo poljskog filma na filmskim festivalima u Jugoslaviji 70-ih godina 20. veka*
- 13.00–13.30 – završna diskusija i zatvaranje konferencije
- 14.00–16.00 – prijem u ambasadi Republike Poljske u Beogradu
- 20.00 – svečana večera

CZWARTEK, 27 WRZEŚNIA 2018.

9.00 – uroczyste otwarcie konferencji w sali Instytutu Ochrony Zabytków Kultury Miasta Belgrad, Kalemegdan, Gornji grad 14, Belgrad

I sesja

(przewodniczący: Małgorzata Świącicka, Momčilo Pavlović, Jacek Woźny)

9.45–10.00 – Momčilo Pavlović, *Stulecie zakończenia pierwszej wojny światowej i nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Serbią a Polską*

10.00–10.15 – Jacek Woźny, *Archeologia i ideologia w nowożytnej Europie*

10.15–10.30 – przerwa

II sesja

(przewodniczący: Joanna Szczutkowska, Dragomir Bondžić)

10.30–10.45 – Maria Ewa Szatlach, *Polityka regionalna Jugostawii i Polski po II wojnie światowej – podobieństwa i różnice*

10.45–11.00 – Tadeusz Wolsza, *Obraz Jugostawii w ujęciu polskiej emigracji politycznej w Wielkiej Brytanii–wybrane zagadnienia (1945–1948)*

11.00–11.15 – Paweł Bielicki, *Polityka zagraniczna Jugostawii w ujęciu polskiej publicystyki emigracyjnej w Londynie w latach 1948–1956*

11.15–11.30 – Maja Lukanc, *Polska reakcja na początek jugostawiańskiego konfliktu z Kominformem*

11.30–11.45 – Dragan Bogetić, *Spojrzenie z Belgradu na burzliwe wydarzenia w Warszawie na początku lat 70-ych ubiegłego wieku*

III sesja

(przewodniczący: Joanna Szczutkowska, Dragomir Bondžić)

12.00–12.15 – Marek Zieliński, *Siedziby przedstawicielstw dyplomatycznych Jugostawii w Warszawie*

12.15–12.30 – Ranka Gašić, *Współpraca jugostawiańskiego i polskiego przemysłu samochodowego w latach 60-ych i 70-ych XX wieku*

12.30–12.45 – Vladimir Cvetković, *Delegacja PZPR na VIII kongresie SKJ w 1964. r.*

12.45–13.00 – Miomir Gatalović, *Jugostawiańska percepcja V Kongresu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w 1968 roku*

13.00–13.15 – dyskusja

13.15–15.15 – obiad

IV sesja

(przewodniczący: Dragan Bogetić, Maja Lukanc)

- 15.30–15.45 – **Michał Kosman**, *Polityka NRD wobec Jugostawii w okresie rządów Waltera Ulbrichta*
- 15.45–16.00 – **Slobodan Selinić**, *Stosunki pomiędzy związkami literatów Jugostawii i Polski 1955-1980: współpraca branżowa i nieporozumienia polityczne*
- 16.00–16.15 – **Paweł Wawryszuk**, *Portrety ambasadorów Polski w Jugostawii po II wojnie światowej*
- 16.15–16.30 – **Nebojša Stambolija**, *Stosunki polsko-jugostawiańskie w 1986. r.*
- 16.30–17.00 – przerwa

V sesja

(przewodniczący: Dragan Bogetić, Maja Lukanc)

- 17.00–17.15 – **Milutin Živković**, *Miasta partnerskie Kragujevac i Bydgoszcz (1971-1991). Spojrzenie z Serbii*
- 17.15–17.30 – **Małgorzata Święcicka, Monika Peplińska**, *Obraz Jugostawii w dyskursie turystycznym. Semantyka i aksjologia*
- 17.30–17.45 – **Danuta Jastrzębska-Golonka**, *Polska i Jugostawia po II wojnie światowej – ideologia wpisana w modę*
- 17.45–18.00 – **Teresa Marez**, *Budzenie poczucia dumy narodowej poprzez wzorce osobowe w polskiej i serbskiej narracji podręcznikowej*
- 18.00–18.15 – **Srđan Cvetković**, *Polacy na Nagiej Wyspie. Spojrzenie na strukturę uwięzionych na Nagiej Wyspie ze szczególnym uwzględnieniem więźniów narodowości polskiej*
- 18.15–18.30 – dyskusja

PIĄTEK, 28 WRZEŚNIA 2018.

VI sesja

(przewodniczący: Paweł Wawryszuk, Nebojša Stambolija)

- 9.00–9.15 – **Srđan Mičić**, *Poselstwo jugostawiańskie w Warszawie w okresie międzywojennym*
- 9.15–9.30 – **Agnieszka Rypel**, *Obraz jugostawiańskich stosunków politycznych kształtowany nas łamach „Dziennika Bydgoskiego” 1918–1928*

-
- 9.30–9.45 – **Dragan Teodosić**, *Przeniesienie szczątków generała Józefa Bema /Murad Paszy przez terytorium Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców w 1929 roku*
- 9.45–10.00 – **Bojan Simić**, *Polska i Polacy w doniesieniach prasowych korespondenta dziennika „Politika” Grga Zlatopera (1936-1939)*
- 10.00–10.30 – przerwa

VII sesja

(przewodniczący: Paweł Wawryszuk, Nebojša Stambolija)

- 10.30–10.45 – **Slaven Kale**, *Chorwackie echa przyłączenia do Polski czechosłowackiej części Śląska Cieszyńskiego w 1938 roku*
- 10.45–11.00 – **Ratomir Milikić**, *Polscy obywatele odznaczeni jugostowiańskimi odznaczeniami państwowymi w okresie 20-lecia międzywojennego*
- 11.00–11.15 – **Jacek Tebinka**, *Desant na Bałkanach, a udział Polaków w operacjach SOE*
- 11.15–11.30 – **Nataša Miličević**, *Stosunek niemieckich władz okupacyjnych do inteligencji polskiej i serbskiej w latach 1941-1944; analiza porównawcza*
- 11.30–12.00 – przerwa

VIII sesja

(przewodniczący: Paweł Wawryszuk, Nebojša Stambolija)

- 12.00–12.15 – **Enes Omerović**, *Jan Konopka – ostatni hajduk „Małej Europy”*
- 12.15–12.30 – **Dragomir Bondžić**, *Ljubomir Durković Jakšić i Polska*
- 12.30–12.45 – **Justyna Gluba**, *„Kino jest dla mnie najpiękniejszą z instalacji” – Józef Robakowski i Tomislav Gotovac jako filmowi twórcy awangardowi lat 60-tych*
- 12.45–13.00 – **Joanna Szczutkowska**, *Obecność kinematografii polskiej na festiwalach filmowych w Jugostawii w latach 70. XX wieku*
- 13.00–13.30 – dyskusja podsumowująca i zamknięcie konferencji
- 14.00–16.00 – przyjęcie w Ambasadzie Rzeczypospolitej Polskiej w Belgradzie
- 20.00 – uroczysta kolacja

SAOPŠTENJA
UČESNIKA

WYSTĄPIENIA
UCZESTNIKÓW

Sto godina od završetka Prvog svetskog rata i diplomatskih odnosa Srbije i Poljske

Dok je pobjednička Kraljevina Srbija, slavila kraj rata 1918, vojno i politički pripremala teren za stvaranje nove države, Poljska se još uvek borila za obnovu države protiv tri okupacione sile koje su bile poražene u Velikom ratu. I Srbija i Poljska težile su oslobođenju i stvaranju države sa omeđenim teritorijama. Poljska je morala da ratuje dok je Kraljevina SHS vodila diplomatsku borbu. Istovetnost ciljeva dovela je do toga da je 24. decembra 1918. iz Varšave u Beograd doputovao dr Časlav Prušinski, otpravnik poslova Republike Poljske kod jugoslovenske vlade. On je imao zadatak da u Beogradu pripremi i otvori poslanstvo Republike Poljske. Ovaj iskusni diplomata (Prušinski je ranije bio član američke misije u Rusiji i ataše poljskog poslanstva u Kijevu) sa sobom je poveo i dr Ignjasa Smita, doktora socijalnih nauka, dotadašnjeg sekretara poljskog izaslanstva u Ljubljani, kao sekretara poslanstva i dr Mećeslava Mistata, kao konzularnog činovnika.

Njihov primarni zadatak bio je da vladi Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, „notificiraju konsolidovanje ujedinjene, nezavisne, slobodne i demokratske republike Poljske. Zatim će poslanstvo uložiti svoj trud da razvije najprijateljskije odnose sa jugoslovenskom Kraljevinom kao sa bratskom i demokratskom slovenskom državom. Isto tako radiće na uspostavljanju trgovačkih i ekonomskih veza između naših država“. Već početkom 1919. poslanstvo poljske republike u Beogradu preselilo se u Jevremovu ulicu br. 57.

Jul 1919. u Zagrebu u Boškovićevoj br 2 otvoren je poljski konzulat, koji će privremeno funkcionisati za celo Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca kao biro za trgovinska obaveštavanja i viziranja pasoša. Do kraja 1919. godine uspostavljeni su puni diplomatski odnosi dve zemlje.

Datum dolaska poljskog otpravnika poslova u Beograd 24. decembra 1918. može se uzeti kao početak diplomatskih odnosa. Od tog trenutka do danas, prošao je jedan vek gotovo neprekinutih diplomatskih odnosa dve zemlje koje su prolazile kroz unutrašnje i međunarodne krize i sukobe, vek odnosa

na političkom, ekonomskom, prosvetnom i kulturnom planu sa svim usponima i padovima, vek u kome su potpisani brojni ugovori, od kojih neki o prijateljstvu i saradnji, ostvorena značajna ekonomska i kulturna saradnja, vek odnosa koji odslikavaju i borbu oba naroda za svoju slobodu.

One hundred years since the end of the First World War and diplomatic relations between Serbia and Poland

While the victorious Kingdom of Serbia celebrated the end of the war in 1918 and military and politically prepared the ground for the creation of a new state, Poland was still struggling to rebuild the country against three occupying forces defeated in the Great War. Both Serbia and Poland sought to liberate and create a state with limited territories.

Poland had to wage war while the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was conducting a diplomatic fight. The identity of the goals led to the arrival of Dr. Czesław Pruszyński, Chargé d'Affairs of the Republic of Poland at the Yugoslav government, on December 24, 1918, from Warsaw to Belgrade. He had the task of preparing and opening the mission of the Republic of Poland in Belgrade. This experienced diplomat (Pruszyński was previously a member of the US Mission in Russia and the attaché of the Polish mission in Kiev) also brought Dr. Ignat Smit, doctor of Social Sciences, former secretary of the Polish delegation to Ljubljana, as Secretary of Mission and Dr. Mieczyslaw Mystal, as consular clerk.

Their primary task was that the government of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes "notify the consolidation of a united, independent, free and democratic Republic of Poland. Then the mission will invest its efforts to develop the friendliest relations with the Yugoslav kingdom, as well as with the fraternal and democratic Slavic state. It will also work to establish trade and economic ties between our countries". Already at the beginning of 1919, the mission of the Polish Republic in Belgrade moved to Jevremova Street no. 57.

In July 1919, a Polish consulate was opened in Boskovicova No. 2 in Zagreb, which will temporarily function for the entire Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians as a commercial information bureau and visitor visas. By the end of 1919, full diplomatic relations between the two countries were established.

The date of arrival of the Polish Chargé d'Affairs in Belgrade on December 24, 1918 can be taken as the beginning of diplomatic relations. From that moment on, a century passed of almost uninterrupted diplomatic relations between the two countries that went through internal and international crises and conflicts, a century of relations on the political, economic, educational and cultural level with all the rises and falls, a century in which numerous contracts have been signed, some of which are about friendship and cooperation, significant economic and cultural cooperation has been achieved, a lifetime of relations that reflect the struggle of both nations for their freedom.

Stulecie zakończenia pierwszej wojny światowej i nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Serbią a Polską

Gdy w 1918 roku Królestwo Serbów świętowało zakończenie wojny zwycięskiej i przygotowywało się pod względem wojskowym i politycznym do tworzenia nowego państwa, Polska wciąż jeszcze walczyła o wskrzeszenie swego państwa z trzema siłami okupacyjnymi pokonanymi w Wielkiej Wojnie. Zarówno Serbia jak też Polska dążyły do wyzwolenia i stworzenia państwa w jasno określonych granicach. Polska musiała jeszcze walczyć, gdy Królestwo SchS prowadziło już tylko wojnę dyplomatyczną. Zbieżność celów doprowadziła do tego, że 24 grudnia 1918 roku przyjechał z Warszawy do Belgradu dr Czesław Pruszyński, chargé d'affaires Rzeczypospolitej Polskiej. Miał za zadanie przygotować i otworzyć w Belgradzie poselstwo polskie. Ten doświadczony dyplomata (Pruszyński był wcześniej członkiem amerykańskiej misji w Rosji i attaché polskiego poselstwa w Kijowie) zabrał ze sobą do Belgradu dr Ignacego Smita, doktora nauk społecznych, dotychczasowego sekretarza poselstwa polskiego w Lublanie jako sekretarza poselstwa oraz dr Mieczysława Mistata jako urzędnika konsularnego. Ich pierwszym zadaniem było powiadomienie władz Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców o „powstaniu zjednoczonej, niezawisłej i wolnej demokratycznej republiki w Polsce. Poselstwo podejmie zadanie rozwoju jak najbardziej przyjacielskich stosunków z Królestwem jugosłowiańskim jako bratnim i demokratycznym państwem słowiańskim. Będzie też działać w kierunku ustanowienia kontaktów handlowych i ekonomicznych między

naszymi państwami”. Już z początkiem roku 1919-go poselstwo polskie przeniosło się w Belgradzie na ul. Jevremovą 57.

W lipcu 1919-go roku w Zagrzebiu przy ul. Boškovicia nr 2 otwarty został konsul polski, który tymczasowo pełnił rolę biura informacji handlowej i służby paszportowej dla całego Królestwo SChS. Do końca 1919-go roku zostały nawiązane pełne stosunki dyplomatyczne między obydwoma krajami.

Datę przyjazdu polskiego chargé d'affaires do Belgradu, 24 grudnia 1918-go roku, można uznać za początek stosunków dyplomatycznych. Od tego momentu do dzisiaj minął cały wiek prawie nieprzerwanych stosunków dyplomatycznych obu krajów, które przechodziły wiele zewnętrznych i wewnętrznych kryzysów i konfliktów, wiek kontaktów politycznych, ekonomicznych, oświatowych i kulturalnych, z wieloma wzlotami i upadkami, wiek, w którym podpisane zostały liczne umowy, wśród nich też o przyjaźni i współpracy, wiek realizacji znaczącej współpracy ekonomicznej i kulturalnej, wiek relacji odzwierciedlających walkę obu narodów o wolność.

Archeologia i ideologia w nowożytnej Europie

Poznanie i interpretowanie pradziejowych zabytków było zawsze uwarunkowane wieloma czynnikami o charakterze światopoglądowym. Ideologia zewnętrzna wpływała na etos uczonych i profesjonalną etykę zawodową. Jednym z paradygmatów towarzyszących kształtowaniu się nowożytnego społeczeństwa industrialnego był nacjonalizm, namawiający do zjednania granic etnicznych z politycznymi. Okultyzm i teozofia u progu XX wieku stworzyły część podstaw ideologicznych, obok nacjonalizmu i ekspansjonizmu, składających się na doktrynę nazistowską. Mit aryjskości determinował nazistowską wizję świata oraz wyjaśniał nacjonalistyczne ukierunkowanie badań archeologicznych nad pradziejami w III Rzeszy.

W reakcji na ostateczne zwyciężenie totalitarnego faszyzmu, po II wojnie światowej rozwinęły się w Polsce nowe wpływy ideologiczne o podłożu nacjonalistycznym, sterowane przez ZSRR. Lata 1944-1946 to okres w dziejach Polski Ludowej oraz innych państw słowiańskich położonych w strefie wpływów Związku Radzieckiego, który określić można mianem „epoki słowiańskiej”. Przymiotnik „słowiański” stosowano w niemal każdej dziedzinie życia społecznego, również przy interpretacji odkrywanych stanowisk archeologicznych. Organem odpowiedzialnym za upowszechnienie idei słowiańskiej wśród szerokich mas społecznych stał się Komitet Słowiański w Polsce, nadzorowany bezpośrednio przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Przykłady lokalnych konfliktów politycznych we współczesnej Europie dowodzą, że nie wszędzie dotarły zwiastuny integracji. Wojny toczone na Bałkanach po raz kolejny po-więzały archeologię z duchem nacjonalizmu. Archeolodzy nie mogą zapominać, że podlegają ideologii zewnętrznej i współtworzą funkcjonalną pamięć kulturową na użytek narodowych grup interesu.

Archaeology and ideology in modern Europe

Exploring and interpreting prehistoric monuments has always been conditioned by many factors of a philosophical nature. External ideology influenced the ethos of learned and professional ethics. One of the paradigms accompanying the formation of a modern industrial society was nationalism, advocating the reconciliation of ethnic and political boundaries. Occultism and theosophy at the turn of the twentieth century created a part of ideological foundations, in addition to nationalism and expansionism, which made up the Nazi doctrine. The Aryan myth determined the Nazi vision of the world and explained the nationalist orientation of archaeological research on the prehistory of the Third Reich.

In response to the final overcoming of totalitarian fascism, after the Second World War, new ideological influences with nationalist influence, controlled by the USSR, developed in Poland. 1944-1946 is a period in the history of the People's Republic of Poland and other Slavic countries located in the zone of influence of the Soviet Union, which can be described as the "Slavic period". The adjective "Slavic" was used in almost every sphere of social life, also in the interpretation of the discovered archaeological sites. The Slavic Committee in Poland, supervised directly by the Ministry of Foreign Affairs, became the body responsible for disseminating the Slavic idea among the general public.

Wars in the Balkans once again linked archeology to the spirit of nationalism. Archaeologists must not forget that they are subject to external ideology and contribute to functional cultural memory for the benefit of national interest groups.

Arheologija i ideologija u savremenoj Evropi

Istraživanje i tumačenje praistorijskih spomenika oduvek su bili uslovljeni od mnogih faktora pogleda na svet. Eksterna ideologija je uticala na etos naučnika i profesionalnu etiku. Jedna od paradigmi koja prati oblikovanje novovekovnog industrijskog društva bio je nacionalizam koji je pozivao na sjedinjenje etničkih i političkih granica. Okultizam i teozofija na početku 20. veka stvorili su deo ideoloških osnova, zajedno sa nacionalizmom i ekspresionizmom čineći nacističku doktrinu. Mit o Arijanstvu odredio je nacističku viziju sveta i objasnio je nacionalističku orijentaciju arheoloških istraživanja nad praistorijom u Trećem rajhu.

U odgovoru na konačno prevazilaženje totalitarnog fašizma posle Drugog svetskog rata u Poljskoj su se razvili novi ideološki uticaji motivisani nacionalizmom i pod kontrolom SSSR-a. Godine 1944-1946 je bio period u istoriji Poljske Narodne Republike i drugih slovenskih zemljama koje su se nalaze u zoni uticaja Sovjetskog Saveza koji bi se mogao nazvati „Slovenska era”. Pridev „slovenski” se koristio u skoro svakoj oblasti društvenog života, takođe u tumačenju otkrivenih arheoloških nalazišta. Slovenski komitet u Poljskoj, pod nadzorom direktno od strane Ministarstva spoljnih poslova, postao je organ koji je odgovoran za širenje slovenske ideje među širokim društvenim masama.

Primeri lokalnih političkih konflikata u savremenoj Evropi dokazuju da integracijski znakovi nisu svugde dolazili. Ratovi na Balkanu još jednom su povezali arheologiju sa duhom nacionalizma. Arheolozi ne smeju da zaborave da su podložni eksternoj ideologiji i da kreiraju funkcionalnu kulturnu memoriju u korist nacionalnih interesnih grupa.

Polityka regionalna Jugosławii i Polski po II wojnie światowej – podobieństwa i różnice

Celem badawczym artykułu jest przedstawienie i porównanie polityki regionalnej Jugosławii i Polski po II wojnie światowej. W artykule przyjęto definicję polityki regionalnej jako celowej działalności państwa zmierzającej do rozwoju regionalnego, czyli poprawy poziomu życia mieszkańców oraz wzrostu potencjału gospodarczego i konkurencyjności regionu. Zarówno Jugosławia, jak i Polska, jako spuściznę swej historii, odziedziczyły ogromne różnice międzyregionalne. W przypadku Jugosławii w jej skład weszły zarówno stosunkowo dobrze rozwinięte obszary byłego państwa austro-węgierskiego, jak i zacofane tereny Imperium Osmańskiego. nierównomierności w rozwoju regionów Polski z kolei były rezultatem długiego procesu historycznego ze szczególną rolą podziału ziem polskich przez trzy mocarstwa – Prusy, Rosję i Austrię.

Powojenna polityka regionalna Jugosławii nakierowana była głównie na aktywizację regionów słabo rozwiniętych. W okresie powojennym istniały dwa kierunki oddziaływania – finansowanie rozwoju gospodarczego regionów słabo rozwiniętych oraz finansowanie ich rozwoju społecznego, czyli zbiorowej konsumpcji. Pierwszym kierunkiem rozwoju regionalnego w Polsce po II wojnie światowej było zagospodarowanie zachodnich i północnych regionów i ich zintegrowanie z pozostałymi. Drugim kierunkiem było finansowanie regionów wysoko uprzemysłowionych i zurbanizowanych, a trzecim - aktywizacja regionów najstabilniej rozwiniętych.

Regional policy of Yugoslavia and Poland after the Second World War - similarities and differences

The research goal of the article is to present and compare the regional policy of Yugoslavia and Poland after World War II. The article adopts the definition of regional policy as a targeted activity of a state aimed at regional development, i.e. improving the standard of living and increasing the economic potential and competitiveness of the region. Both Yugoslavia and Poland, as the legacy of their history, inherited huge interregional differences. In the case of Yugoslavia, it included both relatively well-developed areas of the former Austro-Hungarian empire as well as the underdeveloped areas of the Ottoman Empire. Differences in the development of Polish regions was in turn the result of a long historical process with the special role of the division of Polish lands by three powers - Prussia, Russia and Austria.

The post-war regional policy of Yugoslavia was mainly focused on the activation of underdeveloped regions. In the post-war period, there were two directions of influence - financing the economic development of the underdeveloped regions and financing their social development, ie collective consumption. The first direction of regional development in Poland after the Second World War was the development of the western and northern regions and their integration with the rest of the state. The second direction was the financing of highly industrialized and urbanized regions, and the third - the activation of the least developed regions.

Regionalna politika Jugoslavije i Poljske posle Drugog svetskog rata – sličnosti i razlike

Istraživački cilj članka je da predstavi i uporedi regionalnu politiku Jugoslavije i Poljske posle Drugog svetskog rata. Članak usvaja definiciju regionalne politike kao ciljane aktivnosti države kao regionalnom razvoju, tj. poboljšanje standarda života i povećanje ekonomskih potencijala i konkurentnosti u regionu. I Jugoslavija i Poljska, kao nasleđe svoje istorije, nasledile su velike međuregionalne razlike. Jugoslavija je uključila relativno dobro razvijene oblasti bivše Austro-Ugarske, kao i nerazvijena područja Osmanskog carstva. Razlike u razvoju poljskih regiona su bile rezultat dugog istorijskog procesa sa specijalnom ulogom podele poljskih zemalja od triju sila – Pruske, Rusije i Austrije.

Posleratna regionalna politika Jugoslavije je bila uglavnom usmerena na aktiviranje nerazvijenih regiona. Postojala su dva smera delovanja – finansiranje ekonomskog razvoja nerazvijenih područja i finansiranje njihovog društvenog razvoja tj. kolektivne potrošnje. Prvo usmerenje regionalnog razvoja Poljske nakon Drugog svetskog rata je bilo ka razvoju zapadnih i severnih regiona i njihova integracija sa ostatkom države. Drugo usmerenje je bilo finansiranje visoko industrijalizovanih i urbanizovanih regiona, i treće – aktivizacija najnerazvijenijih regiona.

prof. dr hab. TADEUSZ WOLSZA
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Obraz Jugostawii w ujęciu polskiej emigracji politycznej w Wielkiej Brytanii – wybrane zagadnienia (1945 – 1948)

Władze RP na obczyźnie oraz dziennikarze polskich czasopism ukazujących się na Wyspach Brytyjskich z nieustającym zainteresowaniem obserwowali wydarzenia społeczno – polityczne, gospodarcze, kulturalne i sportowe w Jugostawii na przełomie wojny i pokoju oraz po zakończeniu działań zbrojnych. Powód był czytelny. W latach wojny, w Londynie prowadził działalność emigracyjny rząd jugostawiański, z którym władze RP utrzymywały dobre, sojusznicze relacje. Polacy ponadto wnikliwie przyglądali się powojennym wydarzeniom na Bałkanach z uwagi na zainteresowanie tym regionem przez Związek Sowiecki. Nie było więc dziełem przypadku to, że porównywali sytuację w powojennej Polsce z Jugostawią i polityką Kremla wobec Belgradu. Dość tu tylko przywołać problemy zbrodni komunistycznych (np. zbrodnia na masową skalę w Bleiburgu, pomiędzy 30 – 50 tys. ofiar), rozwijającego się w zawrotnym tempie systemu więziennictwa (np. obóz śmierci w Sremskiej Mitrovicy oraz słynny Goli Otok, który powstał w 1948 r.) oraz drastycznej walki z opozycją, której liderem był gen. Dragoljub (Draža) Mihailović. Nie zabrakło również rozważań na temat jugostawiańskiego dyktatora Josipa Broz Tito, którego propaganda komunistyczna wykreowała na męża stanu, równego Józefowi Stalinowi (kult jednostki). Oprócz tego nie mniejszą uwagę polskiej emigracji przyciągały aspiracje Jugostawii do roli regionalnego mocarstwa, które dały się już zauważyć w 1945 r. Sprawa zaś dotyczyła Triestu i jego przyszłości. Z kilkunastu spraw szczegółowych przedmiotem rozważań były wybory parlamentarne, które odbyły się w listopadzie 1945 r. Termin i przebieg wyborów dał Polakom w Londynie wiele do myślenia oraz celne ustalenia na temat tego, co w niedalekiej przyszłości może wydarzyć się w kraju, już kontrolowanym przez Związek Sowiecki. Analizie, aczkolwiek w mniejszym zakresie, były również poddawane sprawy gospodarcze (np. kolektywizacja), kulturalne i sportowe w latach 1945 – 1948. W okresie, w którym Jugostawia utrzymywała w miarę dobre relacje ze Związkiem Sowieckim, nie licząc kilku konfliktów, np. wywołanych zbrodniami Armii Czerwonej po wkroczeniu do Jugostawii oraz brakiem zdecydowanego poparcia Kremla przy próbie opanowania Triestu).

An Image of Yugoslavia as depicted by the Polish Political Emigration in Great Britain – Selected Problems (1945–1948)

The Polish Government-in-Exile and journalists of Polish periodicals issued in the British Islands observed with ongoing interest all social, political, cultural, and sport events in Yugoslavia at the end of the war and in the early period of peace. The reason for this was clear. During the war, the émigré government of Yugoslavia was operating in London, and the Polish authorities maintained good, friendly relations. Furthermore, Poles, watched attentively post-war developments in the Balkans, since the region drew attention of the Soviet Union. Thus, it was not a matter of chance that they compared the situation in post-war Poland with that of Yugoslavia and the Kremlin's policy toward Belgrade. Suffice is to mention here the problems of communist crimes (for instance the Bleiburg mass crime, where ca. thirty to fifty thousand people were killed); a prison system developing at a frantic pace (e.g. a death camp at Sremska Mitrovica, or infamous Goli Otok, created in 1948); and a drastic fight against the opposition headed by Gen. Dragoljub "Draža" Mihailović. There were also reflections on the Yugoslavian dictator Josip Broz Tito, created as a great statesman equal to Josif Stalin by the communist propaganda machine (a personality cult). Apart all this, the Polish émigré circles paid similarly close attention to Yugoslavia's aspirations to play a role of regional power, already evident in 1945. This was related to Trieste and its future. From among several matters, it was the problem of parliamentary elections that was considered in greater detail, taking place in November of 1945. The time and course of the elections gave the Poles in London something to think about, which led to reasonable conclusions about what could happen in the near future in Poland, already under control of the Soviet Union. There was also an analysis made (albeit on a much smaller scale) of economic matters (like, for example, collectivisation), and that of cultural and sport events in 1945–1948, that is during the period when Yugoslavia maintained fairly good relations with the Soviet Union, except for a few conflicts, such as those caused by crimes of the Red Army after it entered the country, or by the lack of solid support of the Kremlin for Yugoslavia's attempt to seize Trieste.

Slika Jugoslavije iz ugla poljske političke emigracije u Velikoj Britaniji – izabrani problemi (1945–1948)

Poljska vlada u emigraciji i novinari poljskih časopisa koji su se izdavali na britanskim ostrvima su sa velikim interesovanjem pratili sva društvena, politička, kulturna i sportska dešavanja u Jugoslaviji na kraju Drugog svet-skog rata i neposredno posle. Razlog za ovo je jasan. Za vreme rata, jugo-slovenska vlada u izgnanstvu je bila u Londonu, i poljski predstavnici su zadržali dobre prijateljske odnose. Štaviše, Poljaci su pažljivo posmatrali posleratna dešavanja na Balkanu, pošto je region privukao pažnju Sovjet-skog Saveza. Stoga nije bilo slučajno da su upoređivali situaciju u posle-ratnoj Poljskoj sa situacijom u Jugoslaviji i politikom Kremļa prema Beo-gradu. Dovoljno je ovde pomenuti problem komunističkih zločina (npr. masovni zločin na Blajburgu, gde je ubijeno 30–50 hiljada ljudi); zatvorski sistem koji se razvijao velikom brzinom (npr. logor smrti u Sremskoj Mitro-vici, ili zloglasni Goli Otok, stvoren 1948); i drastična borba sa opozicijom koju je predvodio general Dragoljub Draža Mihailović. Bilo je takođe reflek-sija na jugoslovenskog lidera Josipa Broza Tita, koga je komunistička prop-agandna mašina stvarala velikim državnikom jednakim Staljinu (kult lič-nosti). Pored svega ovoga, poljski emigrantski krugovi su sličnu pažnju posvećivali težnjama Jugoslavije da igra ulogu regionalne sile, što je bilo evidentno već 1945. Ovo je bilo povezano sa Trstom i njegovom buduć-nošću. Između ostalog, velika pažnja je poklonjena i parlamentarnim izbo-rima, koji su se održali novembra 1945. Vreme i način održavanja izbora su dali materijal za razmišljanje Poljacima u Londonu, koje je vodilo razum-nim zaključcima o tome šta će se desiti u bliskoj budućnosti u Poljskoj, koja je već bila pod kontrolom Sovjetskog Saveza. Takođe je vršena analiza (iako u mnogo manjoj razmeri) ekonomskih pitanja (npr. kolektivizacije), kao i kulturnih i sportskih događaja 1945–1948. godine, u kom periodu je Jugoslavija zadržala prilično dobre odnose sa Sovjetskim Savezom, osim nekoliko konflikata, poput onih koji su bili prouzrokovani zločinima Crvene armije nakon što je ušla u zemlju, ili nedostatkom značajne podrške Krem-lja Jugoslaviji u njenim pokušajima da zauzme Trst.

mgr PAWEŁ BIELICKI

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy

Polityka zagraniczna Jugosławii w ujęciu polskiej publicystyki emigracyjnej w Londynie w latach 1948-1956

Głównym celem mojego wystąpienia będzie przedstawienie najważniejszych uwarunkowań i zależności, charakteryzujących politykę zagraniczną Jugosławii w latach 1948-1956 w ujęciu polskich polityków i publicystów, przebywających po wojnie na emigracji w Londynie. Zamierzam scharakteryzować poglądy polskiego wychodźstwa dotyczące kierunków polityki zewnętrznej Jugosławii po rozłamie między przywódcą kraju Josipem Broz-Tito a sekretarzem generalnym KC WKP (b) Józefem Stalinem aż do 1956 r. i zmian październikowych w Polsce, które utrwaliły niezależny kurs jugosłowiańskiego przywódcy w polityce międzynarodowej Belgradu zarówno wobec Moskwy, jak i Waszyngtonu.

Na wstępie chciałbym się przyjrzeć artykułom prasowym oraz dokumentom z „polskiego Londynu” dotyczącym konfliktowi pomiędzy Jugosławią a ZSRR na przełomie 1948 r. i 1949 r. Polska prasa emigracyjna- m.in. „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, „Orzeł Biały” oraz „Myśl Polska”, szczegółowo informowały wówczas o rosnącym sporze między oboma państwami, wyrażanym poprzez oficjalne noty pisemne, aresztowaniach zwolenników Moskwy we władzach jugosłowiańskich oraz odezwach przedstawicieli rządu w Belgradzie na posiedzeniach plenarnych Komunistycznej Partii Jugosławii. Analizie poddano wówczas także stosunek Tity do świata zachodniego i stopniową pomoc mocarstw anglosaskich wobec Jugosławii, opartą głównie na wzmocnieniu tamtejszej armii przed potencjalną sowiecką inwazją. W dalszej części moich rozważań chciałbym skupić uwagę na poglądach emigracji wobec aktywności dyplomatycznej jugosłowiańskich komunistów po śmierci Stalina i pojednaniu z ZSRR w 1955 r., co umożliwiło Ticie wzmocnienie jego pozycji politycznej zarówno na arenie wewnętrznej, a także na płaszczyźnie międzynarodowej. Ostatnim, niezwykle ważnym elementem pracy będzie prześledzenie przez m.in. Tadeusza Lubaczewskiego czy Zygmunta Szemplińskiego rosnącej obecności przywódcy Jugosławii na Bliskim Wschodzie i w Azji, czego wymiernym dowodem była czynna rola Belgradu w tworzeniu się Ruchu Państw Niezaangażowanych.

W podsumowaniu chciałbym odpowiedzieć na pytanie, na ile dyplomacja jugostowiańska była przedmiotem zainteresowania polskiej emigracji w dyskursie polskiej emigracji politycznej w Londynie na przełomie lat 40 i 50. Ponadto spróbuję doprecyzować, czy analizy polskich publicystów i polityków pokrywały się z rzeczywistą sytuacją polityczną w omawianym przeze mnie kraju.

Foreign policy of Yugoslavia in Polish journalism emigration in London in 1948-1956

The main purpose of my speech will be to present the most important determinants and dependencies that characterize Yugoslavia's foreign policy in 1948-1956 in the light of Polish politicians and journalists who survived the exile in London after the war. I intend to characterize the views of Polish emigration regarding the directions of the external policy of Yugoslavia after the split between the country's leader Josip Broz-Tito and the secretary general of the Central Committee of the Communists (b) Józef Stalin until 1956 and the October changes in Poland, which consolidated the independent course of the Yugoslav leader in international politics of Belgrade both to Moscow and Washington.

At the outset, I would like to look at newspaper articles and documents from the "Polish London" concerning the conflict between Yugoslavia and the USSR at the turn of 1948 and 1949. The Polish press emigration - including "Dziennik Polski and Dziennik Żołnierza", "Orzeł Biały" and "Myśl Polska", detailed information about the growing conflict between both countries, expressed through official written notes, arrests of Moscow supporters in Yugoslav authorities and appeals of government representatives in Belgrade at communist plenary meetings Party of Yugoslavia. At the same time, the analysis of Tito's attitude to the Western world and the gradual assistance of AngloSaxon powers to Yugoslavia, based mainly on strengthening the local army against potential Soviet invasion, was also analyzed. In the following part of my reflections, I would like to focus on the views of emigration on the diplomatic activity of Yugoslav communists after Stalin's death and reconciliation with the USSR in 1955, which enabled Tita to strengthen his political position both internally and internationally. The last, extremely important element of the work will be to track through

Tadeusz Lubaczewski or Zygmunt Szempliński, the growing presence of the leader of Yugoslavia in the Middle East and Asia, which was evidenced by the active role of Belgrade in the formation of the Non-Aligned Movement.

In summary, I would like to answer the question of how far the Yugoslav diplomacy was the subject of interest of Polish emigration in the discourse of Polish political emigration in London at the turn of the 1940s. Moreover, I will try to clarify whether the analysis of Polish journalists and politicians coincided with the real political situation in which I discussed country.

Spoljna politika Jugoslavije u svetlu poljskog emigrantskog novinarstva u Londonu 1948–1956.

Glavna tema mog saopštenja će biti da predstavim najvažnije odrednice i zavisnosti koje karakterišu jugoslovensku spoljnu politiku u periodu 1948–1956. kroz prizmu poljskih političara i novinara koji su ostali u emigraciji u Londonu posle rata. Planiram da osvetlim poglede poljske emigracije prema smerovima jugoslovenske spoljne politike posle sukoba između lidera te zemlje Josipa Broza Tita i generalnog sekretara Centralnog komiteta komunista Josifa Staljina do 1956. i oktobarskih promena u Poljskoj, koja je konsolidovala nezavisni kurs jugoslovenskog lidera u međunarodnoj politici Beograda i prema Moskvi i prema Vašingtonu.

Na samom početku, pogledaću u novinske članke i dokumenta iz „Poljskog Londona“ koja se tiču konflikta između Jugoslavije i SSSR-a na prelazu iz 1948. u 1949. Poljska emigrantska štampa – uključujući "Dziennik Polski" i "Dziennik Żołnierza", "Orzeł Biały" i "Myśl Polska", detaljno je davala informacije o rastućem konfliktu između dve zemlje, saopštene kroz zvanične note, hapšenja pristalica Moskve od strane jugoslovenskih vlasti i apele predstavnika vlade u Beogradu na plenarnim sastancima Komunističke partije Jugoslavije. U isto vreme, takođe je analiziran Titov stav prema zapadnom svetu i postepena pomoć anglosaksonskih sila Jugoslaviji, baziranu uglavnom na osnaživanju protiv potencijalne sovjetske invazije. U nastavku mojih zapažanja, želeo bih da se fokusiram na poglede emigracije na diplomatsku aktivnost jugoslovenskih komunista posle Staljinove smrti i pomirenja sa SSSR-om 1955. godine, koja je omogućila Titu da osnaži i na unutrašnjem i na spoljnom planu. Poslednji, veoma važan element rada,

biće praćenje rastućeg prisustva jugoslovenskog lidera na Srednjem istoku i Aziji kroz tekstove Tadeusza Lubaczewskog i Zygmunta Szemplińskiego, koja je rezultirala kroz aktivnu ulogu Beograda u stvaranju Pokreta nesvrstanih.

Na kraju, želeo bih odgovoriti na pitanje koliko je jugoslovenska diplomatija bila predmet interesovanja poljske emigracije u diskursu poljske političke emigracije u Londonu na kraju 40-ih godina 20. veka. Osim toga, pokušaću da razjasnim da li su se analize poljskih novinara i političara poklapale sa pravom političkom situacijom u zemlji koja je tema rasprave.

Poljska reakcija na početak jugoslovenskog sukoba sa Informbiroom

Godine 1948, kada je Hladni rat već dobio jasne obrise i svet se već podelio na dva ideološki suprotstavljena pola, neočekivan i oštar spor između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza snažno se odrazio kako na Istoku tako i na Zapadu. Junsko zasedanje Informbioa, na kojem su bratske komunističke partije javno osudile Jugoslaviju, činilo se kao izraz potpunog jedinstva i doslednosti nedavno uspostavljenog Istočnog bloka. Iako su članice Informbioa jednoglasno podržale optužbe svojih sovjetskih pokrovitelja, njihov prvobitan odgovor na optužbe Moskve protiv Jugoslavije nije bio tako monolitan, kako je to moglo izgledati spoljnim posmatračima.

Brojne istočnoevropske vođe bile su sumnjičave prema sovjetskim optužbama protiv Tita i njegovog okruženja, jer su znale da su oni ortodokсни komunisti. Sumnje je, između ostalih, izrazio i generalni sekretar Poljske radničke partije Vladislav Gomułka, koji se već u zakulisju konferencije u Šklarskoj Porembi, u septembru 1947. godine, suprotstavljao osnivanju organa kao što je bio Informbio. Ovaj članak će se stoga fokusirati na reakcije poljskog komunističkog rukovodstva na sovjetske optužbe protiv Jugoslavije pre rezolucije Informbioa i staviti ih u kontekst reakcija drugih vođa komunističkih partija Istočnog bloka.

Polish Response to the Beginning of the Tito-Stalin split

In 1948, when the Cold War had already become clearly apparent and the world had split into two ideologically opposed blocs, the unexpected and severe rift between Yugoslavia and the Soviet Union came as a shock to both the West and the East. The meeting of the Cominform at the end of June 1948, where Yugoslavia was publicly denounced by its fraternal Communist Parties, appeared to be an expression of the thorough unity and harmony of the recently consolidated Soviet camp. Although the members of the Cominform unanimously supported the position of their Soviet patron, their initial response to the accusations that the Kremlin

had voiced against Yugoslavia was not as monolithic as it could seem to external observers.

Many Eastern European leaders viewed the Soviet charges against Tito and his circle with scepticism, since they knew them as men of the greatest communist orthodoxy. The misgivings were expressed also by Władisław Gomułka, secretary general of the Polish Workers Party, who had, already at the background of the conference in Szklarska Poręba in September 1947, opposed to the formation of such a body as Cominform. The presentation will therefore focus on the responses of the Polish Communist leadership to the Soviet accusation against Yugoslavia before the announcement of the Cominform resolution at the end of June 1948 and contextualize them within the reactions of other communist leaders of the Eastern bloc.

Polska reakcja na początek jugosłowiańskiego konfliktu z Kominformem

W roku 1948, kiedy zimna wojna zyskała już swoje wyraźne kontury, a świat podzielił się na dwa przeciwstawne obozy, niespodziewany, ostry spór między Jugosławią i Związkiem Radzieckim odbił się szerokim echem zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie. Czerwcowe posiedzenie Kominformu, podczas którego bratnie partie komunistyczne otwarcie osądziły Jugosławię, wydawało się świadczyć o absolutnej jedności i zgodności niedawno powstałego bloku wschodniego. Choć członkowie Kominformu jednogłośnie przyklasnęli oskarżeniom swojego radzieckiego patrona, to jednak ich początkowa reakcja na moskiewskie zarzuty wobec Jugosławii nie była tak monolityczna, jak mogłoby się zdawać zewnętrznym obserwatorom.

Liczni wschodnioeuropejscy przywódcy spoglądali na oskarżenia przeciwko Ticie i jego otoczeniu sceptycznie, znali ich bowiem jako ortodoksyjnych komunistów. Swoje wątpliwości wyraził również między innymi I sekretarz PPR Władysław Gomułka, który już za kulisami konferencji w Szklarskiej Porębie we wrześniu 1947 roku przeciwstawiał się powołaniu takiego organu, jak Kominform. Artykuł podejmuje zatem temat reakcji polskich władz komunistycznych na oskarżenia przeciwko Jugosławii przed ogłoszeniem rezolucji Kominformu, rozpatrując ją w kontekście reakcji innych przywódców partii komunistycznych w obrębie bloku wschodniego.

dr DRAGAN BOGETIĆ
Institut za savremenu istoriju, Beograd

Pogled iz Beograda na burna zbivanja u Varšavi početkom 70-ih godina prošlog veka

Smena vlasti u Poljskoj, posle burnih političkih i socijalnih previranja krajem 1970. godine, s velikim interesovanjem i pažnjom je praćena u političkim krugovima u Beogradu. Tito i njegovi saradnici detaljno su razmatrali uzroke, pozadinu i epilog smene dotadašnjeg lidera PURP – Vladislava Gomulke i dolaska na vlast novog rukovodstva, predvođenog Edvardom Gjerekom.

U centru pažnje zvaničnika iz Beograda bilo je pitanje: kako će ova zbivanja uticati na buduće jugoslovensko-poljske odnose i kako će ona uticati na odnose u međunarodnom radničkom pokretu i u samom istočnom bloku. Ovo pitanje, pak, otvaralo je čitav niz drugih pitanja i dilema. Jugoslovenske vlasti su u svojim procenama nove međunarodne strategije Gjereka i njegovih sledbenika posebno interesovanje ispoljavale u vezi poljskog stava prema jugoslovenskoj politici nesvrstanosti, odnosu prema Zapadu i započetim pregovorima sa SR Nemačkom, planu u vezi stvaranja bezatomskih zona u Evropi i inicijativi za održavanjem konferencije o evropskoj bezbednosti i saradnji.

Sudeći po bogatoj dokumentacionoj građi beogradskih arhiva, jugoslovenske vlasti su ispoljavale veliku dozu optimizma i pozitivnih očekivanja u pogledu Gjerekove politike prema Jugoslaviji. Takva jugoslovenska percepcija se zasnivala na izuzetno kooperativnim izjavama poljskih zvaničnika, na evidentnom intenziviranju diplomatskih kontakata, na srdačnoj prepisci između visokih jugoslovenskih i poljskih funkcionera i na zvučnoj najavi promptne razmene poseta lidera dve države.

View from Belgrade at the turbulent events in Warsaw in the early 1970s

The change of government in Poland, following turbulent political and social turmoil in late 1970, was followed with great interest and attention in political circles in Belgrade. Tito and his associates considered in detail the causes, background and epilogue of the shift of the previous leader of the PURP - Wladislaw Gomulka and the arrival of the new leadership, led by Edward Gjersek.

In the center of attention of Belgrade officials was a question: how will these events affect future Yugoslav-Polish relations and how it will affect relations in the international workers' movement and in the Eastern bloc. This question, however, has raised a number of other issues and dilemmas. In their assessments of the new international strategy of Gjersek and his followers, the Yugoslav authorities expressed a special interest in the Polish attitude towards the Yugoslav policy of non-alignment, the attitude towards the West, and the start of negotiations with the Federal Republic of Germany, the plan for the creation of the non-atomic zones in Europe and the initiative to hold a conference on European security and cooperation.

Judging by the rich documentation in the Belgrade archives, the Yugoslav authorities have expressed a great deal of optimism and positive expectations regarding Gjersek's policy towards Yugoslavia. Such a Yugoslav perception was based on the extremely cooperative statements of Polish officials, the apparent intensification of diplomatic contacts, the cordial correspondence between high-ranking Yugoslav and Polish officials and the sound announcement of the prompt exchange of visits by the leaders of the two countries.

Spojrzenie z Belgradu na burzliwe wydarzenia w Warszawie na początku lat 70-ych ubiegłego wieku

Zmiana władzy w Polsce, po burzliwym fermentie politycznym i społecznym pod koniec 1970 roku, z wielkim zainteresowaniem i uwagą śledzona była w politycznych kręgach Belgradu. Tito i jego współpracownicy szczegółowo rozważali przyczyny i kulisy zejścia ze sceny dotychczasowego lidera PZPR – Władysława Gomułki i dojście do władzy nowego kierownictwa pod wodzą Edwarda Gierka.

W centrum uwagi dostojników partyjnych z Belgradu było pytanie, jak te wydarzenia wpłyną na przyszłe relacje jugosłowiańsko-polskie i jaki będą miały wpływ na stosunki panujące w międzynarodowym ruchu robotniczym oraz całym bloku wschodnim. Ten problem zaś otwierał cały szereg następnych pytań i dylematów. Władze jugosłowiańskie w swoich ocenach nowej strategii międzynarodowej Gierka i jego współpracowników szczególne zainteresowanie wykazywały wobec polskiego stanowiska w sprawie jugosłowiańskiej polityki niezaangażowania, stosunku do Zachodu i rozpoczętych rozmów z RFN, planu stworzenia stref bezatomowych w Europie i inicjatywy zwołania konferencji o europejskim bezpieczeństwie i współpracy.

Sądząc po bogatych zasobach archiwów belgradzkich, jugosłowiańskie władze wykazywały się wielkim optymizmem i pozytywnymi oczekiwaniami w odniesieniu do polityki Gierka wobec Jugosławii. Jugosłowiańska percepcja polskich przemian oparta była na wyjątkowo zgodnych deklaracjach polskich polityków, na ewidentnej intensyfikacji kontaktów dyplomatycznych, na wyjątkowo serdecznej wymianie korespondencji pomiędzy polskimi i jugosłowiańskimi politykami i głośno zapowiadanej przyszłej wymianie wizyt liderów obu państw.

Siedziby przedstawicielstw dyplomatycznych Jugosławii w Warszawie

Historia siedzib dyplomatycznych w Warszawie państw wchodzących w skład Jugosławii sięga roku 1908. Już wówczas rozpoczęła działalność pierwsza placówka dyplomatyczna, konsul generalny Królestwa Serbii. Polska jako państwo wówczas nie istniała, a jej duża część z Warszawą znajdowała się w zaborze rosyjskim. Placówka ta działała do 1913 r. przy ul. Senatorskiej 36, a zatem w ścisłym centrum Warszawy, przy jednej z najbardziej reprezentacyjnych ulic.

Po zakończeniu I wojny światowej już w 1919 r., zostały nawiązane stosunki dyplomatyczne między odrodzoną Rzeczpospolitą a Królestwem Serbów, Chorwatów i Słoweńców. Siedziba placówki dyplomatycznej znalazła miejsce w dawnym budynku Wyższej Szkoły Handlowej przy ulicy Smolnej 9, a w 1930 r. została przeniesiona w bardziej reprezentacyjne miejsce Warszawy, w Aleje Ujazdowskie 33. Pozyskanie nowej siedziby zbiegło się z transformacją jaka dokonała się w Jugosławii w 1929 r. i przyjęciem nowej nazwy: Królestwo Jugosławii. Na rok przed wybuchem II wojny światowej ambasada ta znalazła siedzibę w neogotyckiej kamienicy Władysława Ławrynowicza, zwaną też Portera w Alejach Ujazdowskich. Była wzniesiona w latach 1890-1900 według projektu wybitnego architekta Józefa Piusa Dziekońskiego.

Po zakończeniu wojny stosunki dyplomatyczne między PRL a Socjalistyczną Federacyjną Republiką Jugosławii zostały wznowione już w 1945 r. Ambasada jednak nie powróciła na dawne miejsce ze względu na zniszczenia wojenne. W 1947 r. ambasadę Jugosławii ulokowano pałacu Śleszyńskich przy Alejach Ujazdowskich 25. Pałac ten został wybudowany w 1826 r. wg projektu Antonia Corazziego i już w XIX w. pełnił funkcje siedziby konsulatu Wielkiej Brytanii. Jak wiele innych został zniszczony w okresie II wojny światowej. Odbudowę, prowadzono wg projektu Szymona Syrkusa w latach 1947-1948.

W 1953 r. ambasada Jugosławii została powiększona o sąsiadującą, neobarokową willę Gawrońskich (Aleje Ujazdowskie 23). Budynek ten, wzniesiony w 1924 r. według projektu Marcina Weinfeldta miał również tradycje

placówki dyplomatycznej. W okresie międzywojennym mieściły się tu przedstawicielstwa Holandii i Belgii, a po wojnie ambasada USA. Po rozpadzie Jugosławii budynek ambasady pozostał w rękach Federacji Serbii i Czarnogóry. Wybuchł jednak spór z rodziną Gawrońskich, która zgłaszała prawa do budynku. W efekcie przegranego procesu ambasada Serbii znalazła się w 2007 r. w budynku przy ul. Rolnej 175 a następnie od 2013 r. przy alei Róż 5, w budynku wybudowanym wkrótce po II wojnie światowej, a w którym wcześniej mieściło się przedstawicielstwo handlowe Jugosławii. Ambasada Słowenii, z którą stosunki dyplomatyczne nawiązano w 1992 r. mieści się od początku przy ul. Starościńskiej 1 na Mokotowie. Ambasada Chorwacji, z którą nawiązano stosunki w tym samym czasie znalazła swoją siedzibę jeszcze bardziej na południu Warszawy, najpierw przy ul. Ignacego Krasickiego 10, a następnie (od 2006 r.) w stylowym budynku przy tej samej ulicy pod numerem 25. Stosunki dyplomatyczne z Bośnią i Hercegowiną nawiązano wprawdzie w 1995 r., ale placówka dyplomatyczna została otwarta dopiero w 2006 r. przy ul. Humańskiej 10, we współczesnym wielopiętrowym budynku. Przy Alejach Ujazdowskich 41, w kamienicy Ignacego Berensteina od 2011 r. znajduje się ambasada Czarnogóry.

Headquarters of diplomatic missions of Yugoslavia in Warsaw

The history of diplomatic residences in Warsaw of countries of Yugoslavia begins in 1908. The first diplomatic mission, the consulate general of the Kingdom of Serbia started its activity at that time. Poland didn't exist as a state at that moment. Large part with Warsaw was in the Russian partition. The consulate acted until 1913 at Senatorska Street, in the center of Warsaw, at one of the most representative streets.

After the end of the First World War, in 1919 diplomatic relations were established between reborn Republic of Poland and the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians. The headquarter of the diplomatic mission found a place in the former building of the Higher School of Commerce at Smolna Street. In 1930 it was moved to more representative place of Warsaw, in Ujazdowskie Avenue. Getting the new seat coincided with the transformation which took place in Yugoslavia and the adoption of a new name in 1929: Kingdom of Yugoslavia. One year before the outbreak of the Second World War, the embassy found its seat in the neo-Gothic tenement of

Władysław Łazarynowicz, also known as Porter in Ujazdowskie Avenue, erected in 1890-1900 according to the design of the eminent architect Józef Pius Dziekoński.

After the war, diplomatic relations between the People's republic of Poland and the Socialist Federal Republic of Yugoslavia were resumed in 1945. The embassy didn't return to its former place due to the war destructions. In 1947, the embassy of Yugoslavia was located at the Śleszyński Palace at Ujazdowskie Avenue. This palace was built in 1826 according to the design of Antonio Cotrazzi, and in the 19th century served as the headquarters of the British consulate. Like many others it was destroyed during the Second World War. The reconstruction was carried out according to the designer of Szymon Syrkus in 1947-1948.

In 1953, the embassy of Yugoslavia was enlarged to include a neo-Baroque Gawroński villa (Ujazdowskie Avenue). This building, erected in 1924 according to the design of Marcin Weinferd and also had the traditions of a diplomatic mission. In the interwar period, there were representatives of Netherlands and Belgium, and after war the US embassy. After the break-up of Yugoslavia, the building remained in the hands of the Federation of Serbia and Montenegro. However, a dispute arose with the Gawroński family, who reported rights to the building. As a result of the lost process, the embassy of Serbia was in 2007 in the building at Rolna Street and then, from 2013, at Avenue of Roses, in a building built shortly after the Second World War, and in which the former Yugoslavia's commercial representations was located. The embassy of Slovenia, with which diplomatic relations were established in 1992 has been located at Starościńska Street in Mokotów, a district of Warsaw. The embassy of Croatia, with which relations were established at the same time found headquarters even more in the south of Warsaw, at Ignacy Krasicki Street, from 2006 in a another, stylish building. Diplomatic relations with Bosnia and Herzegovina were established in 1995, but the diplomatic mission was opened in 2006 at Humańska Street, in modern building. In the tenement house of Ignacy Berenstein, at Ujazdowskie Avenue, from 2011 the embassy of Montenegro is located.

Lokacije diplomatskih misija Jugoslavije u Varšavi

Istorijat diplomatskih rezidencija u Varšavi jugoslovenskih država počinje 1908. godine. Prva diplomatska misija, generalni konzulat Kraljevine Srbije počeo je svoje delovanje tada. Poljska tada nije postojala kao država. Veliki njen deo sa Varšavom je bio u Ruskom carstvu. Konzulat je funkcionisao do 1913. i nalazio se u centru Varšave, u Senatorskoj ulici, jednoj od najreprezentativnijih.

Po završetku Prvog svetskog rata, 1919. godine, uspostavljeni su diplomatski odnosi između novostvorene Republike Poljske i Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Diplomatska misija se smestila u bivšu zgradu Više komercijalne škole u Smolnoj ulici. Prebačena je 1930. godine u reprezentativniji deo Varšave, u Ujazdovsku aveniju. Ovo premeštanje je koincidiralo sa transformacijom koja se desila u Jugoslaviji i usvajanje novog imena 1929. – Kraljevina Jugoslavija. Jednu godinu pre izbijanja Drugog svetskog rata, ambasada se premestila u neogotičku zgradu Vladislava Lazarinovića, poznatog i kao Porter u Ujazdovskoj aveniji, koja je sagrađena između 1890. i 1900. po dizajnu poznatog arhitekta Jozefa Piusa Đekonskog.

Posle rata, diplomatski odnosi između Narodne Republike Poljske i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije su obnovljeni 1945. godine. Ambasada se nije vratila u svoje ranije sedište zbog ratnih razaranja. Od 1947. jugoslovenska ambasada se nalazila u Šležijskoj palati u Ujazdovskoj aveniji. Ova palata je sagrađena 1826. prema dizajnu Antonia Kotracija, i u 19. veku je služila kao sedište Britanskog konzulata. Poput mnogih drugih bila je razorena tokom Drugog svetskog rata. Zgrada je rekonstruisana 1947–1948. prema dizajnu Šimona Sirkusa.

Godine 1953. ambasada se proširila uključivši neobaroknu vilu Gavronskih (Ujazdovska avenija). Ova zgrada, podignuta 1924. prema dizajnu Marcina Vajnferda je takođe imala tradiciju diplomatske misije. U međuratnom periodu, u njoj su se nalazila predstavništva Holandije i Belgije, a posle rata ambasada SAD. Posle raspada Jugoslavije, zgrada je ostala u posedu Federacije Srbije i Crne Gore. Međutim, došlo je do spora sa familijom Gavronski, koja je tražila vraćanje zgrade. Kao rezultat izgubljenog procesa, ambasada Srbije je od 2007. godine bila u Rolna ulici, a posle toga, od 2013. godine, u Aveniji ruža, u zgradi izgrađenoj neposredno posle Drugog svet-

skog rata, i u kojoj su pre toga bila smeštena ekonomska predstavništva bivše Jugoslavije. Ambasada Slovenije, sa kojom su diplomatski odnosi uspostavljeni 1992, smeštena je u Starošćinskoj ulici u Mokotovu, distriktu Varšave. Ambasada Hrvatske, sa kojom su odnosi isto tada uspostavljeni, našla je sedište još južnije u Varšavi, u Ulici Ignjaca Krasickoga, a od 2006. u drugoj, elegantnijoj zgradi. Diplomatski odnosi sa Bosnom i Hercegovinom su uspostavljeni 1995, ali je diplomatska misija otvorena 2006. u Humanskoj ulici, u modernoj zgradi. U starijem zdanju Ignjaca Berenstajna, u Ujazdovskoj aveniji, od 2011. godine, nalazi se ambasada Crne Gore.

dr RANKA GAŠIĆ

Institut za savremenu istoriju, Beograd

Saradnja jugoslovenske i poljske automobilske industrije tokom 1960-ih i 1970-ih godina

Sredinom 1960tih došlo je do bliže bilateralne saradnje između Jugoslavije i Poljske. Ovo je bilo uslovljeno promenom spoljnopolitičkog kursa SSSR prema Jugoslaviji iz prethodne decenije, ali i privrednim reformama koje su se tokom 1960tih odvijale u socijalističkim zemljama. Još tokom 1950tih, nakon Beogradske deklaracije i posete Hruščova Beogradu (1955), započela je aktivnija jugoslovensko-poljska saradnja. Godine 1957. potpisan je sporazum o industrijskoj saradnji i osnovan Jugoslovensko-poljski komitet za privrednu saradnju. U razgovorima šefova država i partija (Tita i Gomulke) iz 1964 i 1965, dogovorena je između ostalog, i saradnja dve motorne industrije, u sklopu ukupne industrijske i privredne saradnje. Obe automobilske industrije, jugoslovenska i poljska, bile su deo Fiatove "imperije". Veze Fiata sa Poljskom datiraju još iz 1920tih. U kontekstu Fiatovog širenja na istočnoevropsko tržište, pre svega u SSSR, Poljska je bila značajan most saradnje. Nekoliko godina pre potpisivanja sporazuma između ove dve industrije (1966) postojali su kontakti između Zastave i Poljske motorne industrije, u kojima je Zastava imala značajnu ulogu posrednika. Prvi ugovor je potpisan 1966, za period 1967-1975, posle tri godine intenzivnih pregovora. Saradnja je u početku bila na modelima "fiat 125" i "zastava 1300-1500", a kasnije je širena i na druge derivate vozila, na širenje servisne mreže, snabdevanje rezervnim delovima i tehničku razmenu. Obim saradnje je već 1970. proširen sa 32 na 148 miliona dolara. U kooperaciju je 1973 uvedeno i popularno jugoslovensko vozilo zastava 101. Od 1971. Jugoslavija je imala poseban ugovor sa fabrikom u mestu Bjelsko Bjala za proizvodnju "zastave 126p", malolitražnog vozila, izuzetno popularnog u Jugoslaviji od 1976. (kada je počela proizvodnja) i tokom 1980tih u vreme nestašica nafte. Saradnja ove dve motorne industrije bila je najuspešniji deo ukupne jugoslovensko-poljske privredne saradnje, i činila je 30% od ukupne spoljnotrgovinske razume između dve zemlje.

The Cooperation between Yugoslav and Polish car industries in the 1960s and 1970s

In the mid-1960s bilateral cooperation between Yugoslavia and Poland have started to develop at a higher level, due to the change of the Soviet foreign policy towards Yugoslavia in the 1950s. Economic and political reforms launched in many socialist countries in the 1960s contributed significantly to the Yugoslav-Polish rapprochement. Active cooperation between these countries has been enabled by the events from the previous decade, (the visit of the Soviet secretary general N. Khrushchev to Belgrade and subsequent signing of the Belgrade declaration in 1955). The Yugoslav-Polish agreement on industrial cooperation was signed in 1957, followed by the founding of the Yugoslav-Polish committee for economic relations. The cooperation of car industries, as part of a broader industrial cooperation, was agreed upon between the state and party leaders, Tito and Gomulka in various contacts in 1964 and 1965. Both Yugoslav and Polish car industries were part of the Fiat "empire". Fiat has gained ground in Poland as early as in 1920s, and Poland was instrumental for the Fiat's expansion to the eastern European markets, mainly to the USSR. There have been numerous contacts between the POLMOT and the Zastava industries several years prior to the signing of the agreement in 1966, in which the Zastava corporation was a very important mediator between the Fiat and the POLMOT. The first Zastava-POLMOT agreement was signed in 1966, for the following period of nine years (1967-1975), after three years of intensive negotiations. At first, the cooperation was at limited to only two car models (fiat 125 and zastava 1300-1500). Later on, it included other types of vehicles, exchange of components and technical cooperation. The cooperation amounted to 32 milion dollars, to reach a much higher scope of 148 milion dollars as early as in 1970. From 1973. it included a very popular Yugoslav car model, zastava 101. Yugoslav car industry has made a separate contract with the Polish car factory in Bjelsko Bjala in 1971, for the production of zastava 126p, a small and a very popular car, which was produced in Yugoslavia since 1976, and was especially sought for during oil shortages in the 1980s. The car industry cooperation between Yugoslavia and Poland amounted to the 30% of their entire economic exchange, which made it its most successful part.

Współpraca jugosłowiańskiego i polskiego przemysłu samochodowego w latach 60-ych i 70-ych XX wieku

W połowie lat 60-ych ubiegłego wieku pomiędzy Jugosławią a Polską doszło do zbliżenia we współpracy bilateralnej. Było to uwarunkowane zmianą kursu polityki zagranicznej ZSRR wobec Jugosławii w stosunku do ubiegłego dziesięciolecia, a także reformami gospodarczymi, które zachodziły w krajach bloku socjalistycznego. Jeszcze w latach 50-ych w następstwie Deklaracji Belgradzkiej i wizyty Chruszczowa w Belgradzie (1955), uaktywniła się współpraca jugosłowiańsko-polska. W 1957 roku zostało podpisane porozumienie o współpracy przemysłowej i założony został jugosłowiańsko-polski komitet współpracy gospodarczej. W rozmowach przewodniczących partii i państwa (Tity i Gomułki) w 1964 i 1965 roku ustalona też została, między innymi, współpraca dwóch podmiotów przemysłu motoryzacyjnego w ramach współpracy przemysłowej i gospodarczej. Oba przemysły, jugosłowiański i polski, należały do „imperium” Fiata. Polskie związki z Fiatem datują się jeszcze od lat 20-ych XX wieku. W kontekście poszerzania wpływów Fiata na rynki wschodnioeuropejskie, przede wszystkim do ZSRR, Polska stawała się znaczącym pomostem współpracy. Kilka lat przed podpisaniem porozumienia pomiędzy przemysłami (1966) istniały już kontakty pomiędzy Zastawą i polskim przemysłem motoryzacyjnym, w którym Zastava odegrała istotną rolę pośrednika. Pierwsza umowa, po trzech latach intensywnych rozmów, została podpisana w 1966 roku i dotyczyła lat 1967-1975. Współpraca dotyczyła początkowo marki „fiat 125” i „zastava 1300-1500”, a później została rozszerzona także na inne modele samochodów, obejmując też poszerzenie sieci serwisowej, zaopatrzenie w części zamienne i wymianę techniczną. Zakres współpracy już w 1970 roku powiększył się z 32 do 148 milionów dolarów. Do kooperacji w 1973. został także włączony popularny jugosłowiański samochód „zastava 101”. Od 1971 roku Jugosławia miała odrębną umowę z fabryką w Bielsku-Białej dotyczącą produkcji „zastawy 126p”, samochodu małolitrażowego, bardzo popularnego w Jugosławii od 1976 roku (kiedy ruszyła jego produkcja) i w latach 80-ych, w okresie niedoboru benzyny. Współpraca tych dwóch gałęzi przemysłu motoryzacyjnego była najbardziej udaną częścią całej współpracy gospodarczej Polski i Jugosławii i stanowiła 30% całej wymiany zagranicznej obu krajów.

Delegacija PURP na VIII kongresu SKJ 1964.

Rad predstavlja pokušaj da se na osnovu jugoslovenskih arhivskih izvora nastalih radom Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije i Državnog sekretarijata za inostrane poslove rekonstruiše boravak delegacije Poljske ujedinjene radničke Partije na VIII kongresu SKJ održanom krajem 1964. godine. Poljska partijska delegacija boravila je u Beogradu u trenutku kada su jugoslovensko-poljski međudržavni i partijski odnosi bili na putu oporavka posle zahlađenja koje je izazvalo ideološko neslaganje u vezi sa programom SKJ koji je donet na prethodnom, VII kongresu, održanom u Ljubljani 1958. godine. Boravku ove delegacije prethodili su od jeseni 1963. godine bilateralni kontakti partijskih funkcionera, poseta delegacije SKJ koja je boravila na IV kongresu PURP-a kao i poseta Josipa Broza Tita Poljskoj u junu 1964. godine. S obzirom na okolnosti, boravak delegacije PURP-a na VIII kongresu SKJ za domaćine je bio prilika da se uvere do koje mere su poljski komunisti i njihovo rukovodstvo evoluirali kada su u pitanju bili stavovi o specifičnostima, u okviru međunarodnog radničkog pokreta jedinstvenog, „jugoslovenskog puta u socijalizam”. U tom cilju, domaćini su posebnu pažnju obratili na kretanje poljske delegacije, njena interesovanja kada je u pitanju bio unutrašnjepolitički razvoj Jugoslavije, na pitanja koja su postavljali jugoslovenskim sagovornicima i na utiske koje su pred njima iznosili o svemu onome što su videli u Jugoslaviji, uključujući i utiske iz nekoliko industrijskih postrojenja koja su posetili. Veliko interesovanje Poljaka za jugoslovensku privredu i mogućnosti privredne saradnje proizlazilo je iz sastava delegacije PURP čiji je predsednik Frančišek Vanjotka kao član Politbira PURP-a bio zadužen upravo za privredna pitanja. Najzad, o rezultatima posete delegacije PURP-a u Beogradu su prosuđivali i na osnovu pisanja poljske štampe za vreme i posle VIII kongresa SKJ kojim, u dobroj meri, nisu bili zadovoljni jer je ono pokazalo postojanje starih rezervi prema ideološkom kursu jugoslovenske partije i države u odnosu na ostale socijalističke zemlje, partije i pokrete u svetu.

The Delegation of PUWP on the 8th Congress of LCY in 1964

The paper is an attempt based on archival sources from the Central Committee of League of Communists of Yugoslavia (LCY) and State Secretary of Foreign Affairs to reconstruct participation of the Polish United Workers' Party (PUWP) on the 8th Congress of LCY held in 1964. The Polish party delegation was in Belgrade at a time when Yugoslav-Polish interstate and party relations were on the way to recovery after the cooling that caused an ideological disagreement over the LCY program that was adopted at the previous 7th Congress in Ljubljana in 1958. The visit of this delegation preceded the bilateral contacts of party officials from the autumn of 1963, the visit of the LCY delegation that was at the 4th Congress of the PUWP, as well as the visit of Josip Broz Tito to Poland in June 1964. Considering the circumstances, the stay of the PUWP delegation at the 8th Congress of the LCY for the host was an opportunity to ascertain to what extent the Polish Communists and their leadership evolved when it came to attitudes about specifics, within the international workers' movement of the unique, "Yugoslav road to socialism". To this end, the hosts paid special attention to the movement of the Polish delegation, her interests in the internal political development of Yugoslavia, the questions posed by the Yugoslav interlocutors, and the impressions that were presented to them about everything they saw in Yugoslavia, including and impressions of several industrial plants they visited. The great interest of the Poles for the Yugoslav economy and the possibilities of economic cooperation was derived from the composition of the PUWP delegation, whose chairman Franciszek Waniolka as a member of the Politburo of the PUWP was in charge of business affairs. Finally, the results of the visit of were also judged based on the writings of the Polish press during and after the 8th Congress of LCY, which, to a great extent, was not satisfied because it showed the existence of old reserves, according to the ideological course of the Yugoslav Party and the state in relation to other socialist countries, parties and movements in the world.

Delegacja PZPR na VIII kongresie SKJ w 1964 roku

Praca przedstawia próbę rekonstrukcji pobytu delegacji PZPR na VIII Kongresie Związku Komunistów Jugostawii (SKJ) w końcu 1964 roku w oparciu o źródła jugostawiańskich archiwów Komitetu Centralnego SKJ i Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Polska delegacja partyjna przebywała w Belgradzie w momencie, kiedy jugostawiańsko-polskie stosunki między państwowe i partyjne wkroczyły na drogę stabilizacji po okresie zamrożenia, wywołanego różnicami ideologicznymi wywołanymi uchwalonym na poprzednim kongresie, w Lublanie w 1958 roku, programem SKJ. Pobyt tej delegacji poprzedziły dwustronne kontakty funkcjonariuszy partyjnych odbywane od jesieni 1963 roku, wizyta delegacji SKJ na IV Kongresie PZPR, jak też wizyta Josefa Broz Tity w Polsce w czerwcu 1964 roku. Z uwagi na okoliczności, pobyt delegacji PZPR na VIII Kongresie SKJ był dla gospodarzy okazją do przekonania się w jakim stopniu polscy komuniści i ich przywództwo ewoluują w odbiorze specyfiki „jugostawiańskiej drogi do socjalizmu” w kontekście międzynarodowego ruchu robotniczego. W tym celu gospodarze szczególną uwagę zwracali na poruszanie się delegacji polskiej, jej zainteresowanie wewnętrzną sytuacją polityczną Jugostawii. Interesowano się pytaniami stawianymi jugostawiańskim rozmówcom i wrażeniami przekazywanymi gospodarzom z tego, co widzieli w Jugostawii, także ze zwiedzania kilku obiektów przemysłowych. Wielkie zainteresowanie Polaków gospodarką jugostawiańską i możliwościami współpracy gospodarczej wynikało ze składu delegacji PZPR, której przewodniczył Franciszek Waniotka, członek Biura Politycznego PZPR odpowiedzialny za kwestie gospodarcze. Ostatecznie o rezultatach wizyty PZPR w Belgradzie przesądziły doniesienia polskiej prasy w czasie trwania kongresu i po jego zakończeniu. Dowiodły one istnienia dawnej rezerwy wobec ideologicznego kursu jugostawiańskiej partii i państwa w stosunku do innych państw bloku socjalistycznego, partii i ruchu światowego.

dr MIOMIR GATALOVIĆ
Institut za savremenu istoriju, Beograd

Jugoslovenska percepcija Petog kongresa Poljske ujedinjene radničke partije 1968.

Istraživanje prikazuje odnos jugoslovenskih vlasti prema političkim stavovima zauzetim na Petom kongresu Poljske ujedinjene radničke partije (PURP), održanom od 11. do 16. novembra 1968. u Varšavi. Delegacija Saveza komunista Jugoslavije (SKJ) nije bila pozvana na ovaj Kongres zbog kritika predsednika SKJ Josipa Broza Tita povodom vojne invazije pet članica Varšavskog pakta (Sovjetskog Saveza, Poljske, Istočne Nemačke, Mađarske i Bugarske) na Čehoslovačku avgusta 1968. U kongresnom referatu, prvi sekretar PURP Vladislav Gomulka je osudio ideološki revizionizam, izneo zamerke na račun jugoslovenskog samostalnog puta u socijalizam i upozorio države Istočnog bloka da ne slede jugoslovenski primer. Lider Komunističke partije Sovjetskog Saveza Leonid Brežnjev je u kongresnom obraćanju formulisao novu spoljnopolitičku doktrinu ograničenog suvereniteta, koja je omogućavala Sovjetskom Savezu da vojno interveniše ako proceni da je u nekoj državi njegovog lagersa ugrožen socijalistički poredak. Peti kongres PURP je obeležio i svojevrsan incident kada je specijalnom jugoslovenskom izveštaju Lazaru Martinoviću, novinaru eminentnog jugoslovenskog dnevnog lista *Borba*, uskraćena zvanična akreditacija i onemogućeno prisustvo u kongresnoj dvorani pod izgovorom da se nije na vreme prijavio. Shodno tome, jugoslovenske vlasti su bile prinuđene da se o detaljima sa Kongresa informišu posredno, putem inostranih glasila i iz poverljivih izvora. Tako se iza uzdržanog stava jugoslovenskih vlasti, koje su medijski skromno propratile kongresne aktivnosti, krila sa jedne strane težnja da se ne provocira Sovjetski Savez i ne pruži povod za eventualni vojni napad Varšavskog pakta na Jugoslaviju i sa druge strane namera da se očuva politika miroljubive koegzistencije i jugoslovenske nesvrstanosti u dobu blokovske podeljenosti Evrope i sveta.

The Yugoslav perception of the Fifth congress of the Polish United Workers' party in 1968

This research reveals position of the Yugoslav authorities towards political attitudes created at the Fifth Congress of the Polish United Workers' Party (PUWP), held from 11th to 16th of November 1968 in Warsaw. The delegation of the League of Communists of Yugoslavia (LCY) was not invited to this Congress because of the criticism of LCY President Josip Broz Tito over the military invasion of five members of the Warsaw Pact (Soviet Union, Poland, East Germany, Hungary and Bulgaria) on Czechoslovakia in August 1968. In his congressional report, the First Secretary of the PUWP Wladyslaw Gomulka condemned ideological revisionism, expressed objections on the Yugoslav independent road to socialism and warned countries of the Eastern Bloc not to follow the Yugoslav example. The leader of the Communist Party of the Soviet Union, Leonid Brezhnev, formulated in a congressional speech the new foreign policy doctrine of a limited sovereignty, that allowed the Soviet Union to intervene militarily if it assesses that socialist order has been compromised in a country under its control. The Fifth Congress of the PUWP marked a specific incident when official accreditation was denied to a special reporter, Lazar Martinović, journalist of the eminent Yugoslav daily newspaper *Borba*, who was prevented from being present in the congress hall on the pretext that he failed to report on time. Accordingly, the Yugoslav authorities were forced to inform indirectly about the details of Congress, through foreign newsletters and confidential sources. Thus, behind restrained attitudes of the Yugoslav authorities, which modestly accompanied the congress activities through the media, there was, on the one hand, tendency not to provoke the Soviet Union and not to give motives to the possible military attack of the Warsaw Pact on Yugoslavia and, on the other hand, the intention to preserve the policy of peaceful coexistence and Yugoslav non-alignment in the era of division of Europe and world into blocks.

Jugosłowiańska percepcja V Kongresu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w 1968 roku

Raport pokazuje stosunek władz jugosłowiańskich do programu politycznego przyjętego przez V Kongres Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), który odbył się od 11. do 18. listopada 1968 roku w Warszawie. Delegacja Związku Komunistów Jugosławii (SKJ) nie była zaproszona na Kongres z powodu krytyki, jaką przewodniczący SKJ Josip Broz Tito skierował przeciw inwazji pięciu państw członkowskich Paktu Warszawskiego (Związku Radzieckiego, Polski, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Węgier i Bułgarii) na Czechosłowację w sierpniu 1968 roku. W referacie kongresowym pierwszy sekretarz PZPR Władysław Gomułka potępił rewizjonizm ideologiczny, wysunął zarzuty wobec jugosłowiańskiej samodzielnej drogi do socjalizmu i przestrzegł państwa bloku wschodniego, by nie naśladowały przykładu jugosłowiańskiego. Pierwszy sekretarz Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego Leonid Breżniew w wystąpieniu kongresowym sformułował nową doktrynę ograniczonej suwerenności w stosunkach międzynarodowych, która umożliwiała Związkowi Radzieckiemu interwencję zbrojną w sytuacji, gdy z jego punktu widzenia dojdzie w którymś z państw bloku do zagrożenia panującego porządku socjalistycznego. Podczas V Kongresu miał też miejsce szczególnie incydent, kiedy to specjalnemu korespondentowi z Jugosławii, Lazarowi Martinoviciowi, dziennikarzowi prominentnego dziennika „Borba”, cofnięto oficjalną akredytację i uniemożliwiono obecność na Sali Kongresowej z powodu rzekomo spóźnionego zgłoszenia. W konsekwencji, władze jugosłowiańskie zmuszone były do zbierania informacji o Kongresie drogą pośrednią, poprzez media zagraniczne i z innych wiarygodnych źródeł. Powściągliwe stanowisko władz jugosłowiańskich, które w mediach informowały o Kongresie w ograniczonym zakresie, wynikało z jednej strony z obawy, by nie prowokować Związku Radzieckiego i tym samym nie dawać pretekstu do ewentualnej napaści Paktu Warszawskiego na Jugosławię, z drugiej zaś strony chodziło o dążenie do zachowania polityki pokojowej koegzystencji i utrzymania jugosłowiańskiej polityki niezaangażowania w okresie podziału Europy i świata na przeciwstawne bloki.

dr hab. MICHAŁ M. KOSMAN
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy

Polityka NRD wobec Jugosławii w okresie rządów Waltera Ulbrichta

Powstała w 1949 roku Niemiecka Republika Demokratyczna od początku swego istnienia dążyła do uzyskania silnej legitymacji dla swojej państwowości. Jednym z narzędzi dla realizacji tego celu była aktywna polityka zagraniczna i zakotwiczenie w bloku wschodnim oraz bliska współpraca ze Związkiem Radzieckim. Można dostrzec, że stosunek NRD do Jugosławii był zmienny i stanowił pochodną relacji ZSRR z Jugosławią. W artykule scharakteryzowano najważniejsze etapy polityki NRD wobec Jugosławii. Ich początek wyznaczały relacje pomiędzy partiami komunistycznymi obu państw i początkowa pozorna życzliwość, następnie pogorszenie dwustronnych stosunków wraz z nasilaniem się konfliktu pomiędzy J.B. Tito a J. Stalinem. Krótkotrwała poprawa nastąpiła w latach 1956-1957. Jej zwieńczeniem było zawarcie stosunków dyplomatycznych pomiędzy NRD a Jugosławią, jednak wkrótce powróciły dawne spory. Celem artykułu jest omówienie zasygnalizowanej powyżej ewolucji polityki NRD wobec Jugosławii w okresie rządów Waltera Ulbrichta, tj. od utworzenia państwa wschodnioniemieckiego do początku lat siedemdziesiątych XX wieku. Wykorzystano przede wszystkim monografie niemieckie oraz artykuły prasowe.

Politics of the GDR towards Yugoslavia during the reign of Walter Ulbricht

Established in 1949, the German Democratic Republic from the beginning of its existence sought to obtain a strong legitimacy for its statehood. One of the tools for achieving this goal was active foreign policy and anchoring in the Eastern bloc as well as close cooperation with the Soviet Union. It can be seen that the attitude of the GDR to Yugoslavia was volatile and was a consequence of the relations between the USSR and Yugoslavia. The article describes the most important stages of the policy of the GDR towards Yugoslavia. Their origin was determined by the relations between the communist parties of both countries and the initial apparent

kindness, followed by the deterioration of bilateral relations along with the intensification of the conflict between J.B. Tito and J. Stalin. The short-term improvement took place in 1956-1957. Its culmination was the conclusion of diplomatic relations between the GDR and Yugoslavia, but soon the old disputes returned. The aim of the article is to discuss the evolution of GDR policy towards Yugoslavia over the period of the rule of Walter Ulbricht, that is, from the establishment of the East German state to the early seventies of the twentieth century. First of all, German monographs and press articles were used.

Politika DR Nemačke prema Jugoslaviji za vreme vladavine Valtera Ulbrihta

Uspostavljena 1949. godine, Demokratska Republika Nemačka je od početka svog postojanja počela da traži potvrdu svoje državnosti. Jedan od načina za postizanje ovog cilja je bila aktivna spoljna politika i usidrenje u Istočnom bloku kao i bliska saradnja sa Sovjetskim Savezom. Može se pretpostaviti da je odnos DR Nemačke prema Jugoslaviji bio nestabilan i da je bio posledica odnosa SSSR-a i Jugoslavije. Članak opisuje najvažnije faze u politici DR Nemačke prema Jugoslaviji. Početak odnosa je bio uslovljen odnosima između komunističkih partija dveju zemalja i jasnom početkom usrdnošću, ali ih je pratilo pogoršanje bilateralnih odnosa sa intenziviranjem konflikta između Josipa Broza Tita i Staljina. Kratkotrajno poboljšanje se desilo 1956–1957. Vrhunac je bilo ustanovljenje diplomatskih odnosa između DR Nemačke i Jugoslavije, ali uskoro su se vratile stare razmirice. Cilj članka je da raspravi razvoj politike DR Nemačke prema Jugoslaviji za vreme vladavine Valtera Ulbrihta, tj. od osnivanja Istočnonemačke države do ranih 70-ih godina 20. veka. Pre svega, nemačke monografije i štampa su korišćeni u članku.

**Odnosi između saveza pisaca Jugoslavije i Poljske 1955–1980:
stručna saradnja i politički nesporzumi**

Zvanični odnosi Saveza književnika Jugoslavije i Saveza književnika Poljske od sredine pedesetih do kraja sedamdesetih godina 20. veka su zavisili od političkih odnosa Jugoslavije i Poljske, a oni su u najvećoj meri bili uslovljeni odnosima između Jugoslavije i sovjetskog bloka. Književne veze, koje su posle Drugog svetskog rata počivale na političkoj saradnji i osećanjima slovenske solidarnosti posle stradanja u ratu, pokidane su sukobom Jugoslavije i IB-a 1948. Ponovo su obnovljene sredinom pedesetih, kao deo procesa normalizacije odnosa Jugoslavije i istočnoevropskih zemalja, među njima i Poljske. I naredna dva perioda (od 1958. do početka šezdesetih i 1968–1969) u kojima su odnosi Saveza književnika Jugoslavije i Saveza književnika Poljske bili na niskom nivou, bili su posledica uzdrmanih političkih odnosa Jugoslavije i Istočnog bloka u vreme drugog sukoba Jugoslavije sa SSSR-om 1958. i sovjetske intervencije u Čehoslovačkoj 1968. Posle sovjetske intervencije u Čehoslovačkoj odnosi saveza pisaca Jugoslavije i Poljske su bili lošiji nego odnosi koje je savez pisaca Jugoslavije imao sa sličnim organizacijama u SSSR-u, Mađarskoj, Čehoslovačkoj ili Rumuniji. Da bi se odnosi jugoslovenskog i poljskog saveza pisaca ponovo normalizovali posle avgusta 1968, bilo je potrebno više od godinu dana. To je urađeno u novembru 1969. kada su predstavnici dva saveza u Poljskoj postigli dogovor o saradnji u sledećoj godini. U godinama dobrih političkih odnosa saradnja dva saveza pisaca je bila regulisana ugovorima koji su predviđali razmenu pisaca i prevodilaca, saradnju časopisa, učestvovanje u književnim manifestacijama, podršku prevođenju literarnih radova i slično. Time su jedni drugima omogućavali upoznavanje sa kulturom i istorijom svoje zemlje, društvenim i političkim uređenjem, ali i književnim stvaralaštvom i savremenim trendovima u književnosti.

Relations between the Writers' Union of Yugoslavia and Poland 1955-1980: professional cooperation and political misunderstandings

The official relations between Yugoslav and Polish Writers' Association from the mid-1950s to the end of the seventies of the twentieth century depended on the political relations between Yugoslavia and Poland, and they were largely conditioned by the relations between Yugoslavia and the Soviet bloc. The literary connections, which began after the Second World War on political cooperation and the feelings of Slovenian solidarity after the suffering in the war, were broken by the conflict between Yugoslavia and Cominform in 1948. They were re-established in the mid-fifties, as part of the process of normalizing relations between Yugoslavia and eastern European countries, including Poland. And the next two periods (from 1958 to the beginning of the sixties and 1968-1969) in which the relations of the Union of Writers of Yugoslavia and the Writers' Union of Poland were at a low level were the result of the shaken political relations between Yugoslavia and the Eastern Bloc during the second conflict of Yugoslavia with the USSR, 1958 and Soviet intervention in Czechoslovakia in 1968. After the Soviet intervention in Czechoslovakia, relations between the writers of Yugoslavia and Poland were worse than the relations that the federation of Yugoslav writers had with similar organizations in the USSR, Hungary, Czechoslovakia or Romania. In order for relations between the Yugoslav and Polish writers to resume normalization after August 1968, it took more than a year. This was done in November 1969, when representatives of two alliances in Poland reached an agreement on co-operation in the next year. In the years of good political relations, the cooperation between two writers' associations was regulated by agreements that envisaged the exchange of writers and translators, the cooperation of the magazine, participation in literary events, the support of translating literary works, etc. This enabled each other to get acquainted with the culture and history of their country, social and political organization, as well as literary creativity and contemporary trends in literature.

Stosunki pomiędzy związkami literatów Jugosławii i Polski 1955-1980: współpraca branżowa i nieporozumienia polityczne

Stosunki oficjalne Związku Pisarzy Jugosławii i Związku Literatów Polskich od połowy lat 50-tych do końca lat 70-tych dwudziestego wieku, zależne były od politycznych stosunków Jugosławii i Polski, a te zaś stosunki były uwarunkowane relacjami pomiędzy Jugosławią a blokiem wschodnim. Związki literackie, które po Drugiej Wojnie Światowej opierały się na współpracy politycznej oraz poczuciu słowiańskiej solidarności po cierpieniach w trakcie wojny przerwał w 1948 roku konflikt Jugosławii z Kominformem. Odnowione zostały one w połowie lat 50-tych jako część procesu normalizacji stosunków pomiędzy Jugosławią i krajami Europy Wschodniej, także i Polski. Następne dwa okresy (od 1958 r. do początku lat 60-tych i 1968-1969), w których stosunki Związku Pisarzy Jugosławii i Związku Literatów Polskich nie były idealne, był to skutek zachwianych stosunków politycznych pomiędzy Jugosławią a blokiem wschodnim, podczas drugiego konfliktu Jugosławii z ZSRR w 1958 roku oraz interwencji paktu Warszawskiego w Czechosłowacji w 1968r., po której to interwencji stosunki pisarzy obu krajów pogorszyły się w przeciwieństwie do stosunków pomiędzy Związkiem Pisarzy Jugosławii a podobnymi organizacjami w ZSRR oraz na Węgrzech, w Czechosłowacji lub w Rumunii. Więcej niż rok potrzebny był, aby stosunki dwóch związków przeobraziły się pozytywnie. Ponowna normalizacja nastąpiła, w listopadzie 1969, kiedy to przedstawiciele dwóch Związków w Polsce podpisali porozumienie o współpracy na kolejny rok. W latach, kiedy to, stosunki polityczne były pozytywne, współpraca dwóch związków pisarzy uregulowana była porozumieniami, które przewidywały wymianę pisarzy i tłumaczy, współpracę między czasopismami, uczestnictwo w wydarzeniach literackich, wsparcie w tłumaczeniach prac literackich itd. W ten sposób można było zapoznać się z kulturą i historią krajów, społecznym i politycznym ustrojem, a także z twórczością literacką i współczesnymi trendami w literaturze.

dr PAWEŁ WAWRYSZUK

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Portrety ambasadorów Polski w Jugosławii po II wojnie światowej

Oficjalne uznanie Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej przez Demokratyczną Federacyjną Jugosławię nastąpiło dnia 30 marca 1945 r. Był to fakt o tyle istotny, gdyż rząd w Warszawie był wówczas uznawany jedynie przez ZSRR i Czechosłowację. Do wymiany przedstawicieli dyplomatycznych doszło jednak nieco później, gdyż do Belgradu jako pierwszy wraz z personelem dotarł 12 lipca 1945 r. ambasador Jan Karol Wende.

Na przestrzeni niemal połowy wieku, a więc istnienia państwa jugosłowiańskiego rządzonego przez komunistów, w Belgradzie urzędowało 8 polskich dyplomatów w randze ambasadora. Z najtrudniejszą sytuacją musiał się zmierzyć pierwszy z nich, wspomniany Jan Karol Wende. Musiał on stawić czoła problemom zgoła przyziemnym, a więc organizacji placówki od początku czy brakami w zaopatrzeniu i wykwalifikowanej kadry, a także bezprecedensowemu konfliktowi ideologicznemu na linii Kominform-KPJ (bądź Stalin-Tito). Z kolei jego następcą, Henryk Grochulski (od 1955 r.), miał za zadanie odbudowanie relacji polsko-jugosłowiańskich po zmianach w Związku Radzieckim zapoczątkowanych śmiercią Stalina.

Następni ambasadorowie RP/PRL w Jugosławii (kolejno: Aleksander Małecki, Tadeusz Findziński, Janusz Burakiewicz, Wiktor Kinecki) realizowali politykę władz PRL, która była w dużej mierze odbiciem stosunku Moskwy do Belgradu. W latach 70., które charakteryzowały się względnie dobrą sytuacją gospodarczą w obu krajach, współpraca bilateralna rozwijała się bez większych przeszkód, wzmacniania niewątpliwą sympatią między oboma liderami – Titą i Edwardem Gierkiem. Z kolei lata 80., upływające pod znakiem kryzysu gospodarczego oraz postępującej dezintegracji państwa jugosłowiańskiego, stanowiły wyzwanie dla polskiej dyplomacji. Ostatnim ambasadorem Polski w Jugosławii został mianowany w 1991 r. Jerzy Chmielewski, choć po wybuchu wojny domowej w kraju urzędowania został wezwany do Warszawy na konsultacje, przez co polskie władze wyraziły dezaprobatę dla rozwoju wypadków nad Dunajem i Sawą.

Polish Ambassadors in Yugoslavia after the 2nd World War

Officially Temporary Government of Poland had been recognised by Yugoslavia on March 30th, 1945. For Polish communists that fact had special meaning, till then only comrades from Soviet Union and Czechoslovakia did the same. However, the exchange of diplomatic representatives took place later, on July 12th. That day first Polish ambassador, Jan Karol Wende with his co-workers, arrived in Belgrade.

Through almost half a century, when communists were ruling Yugoslav state, in Belgrade 8 ambassadors from Poland fulfilled their function. One of the hardest from the political point of view periods in a history of Polish-Yugoslav relations fell on Jan Karol Wende mission. He had to deal with mundane problems, f.e. to organize the outpost from the beginning in the post war reality; lack of supplies, qualified personnel and, last but not least, how to realise Polish interests in Yugoslavia in the shadow of ideological conflict between Cominform-Communist Party of Yugoslavia (often called as well "conflict Stalin-Tito"). On the other hand, Henryk Grochulski's main task (since 1955 Wende's successor) was to rebuild the relations between Warsaw and Belgrade after changes which had taken place in Soviet Union after Stalin's death.

The next Polish ambassadors in Yugoslavia (Aleksander Matecki, Tadeusz Findziński, Janusz Burakiewicz, Wiktor Kinecki) realised the policy of Polish state towards Yugoslavia, which mostly reflected the Moscow's attitude to Belgrade. In 70's, when, in general the economic situation was in a good condition in both countries, political relations expanded. This trend was strengthened by the true sympathy between state leader: Josip Broz-Tito and Edward Gierek. On the other hand, 80's went under an indication of economical crisis and processes of disintegration of Yugoslav state, which was a challenge for Polish diplomacy. The last ambassador in Yugoslavia since 1991 was Jerzy Chmielewski. However, after the civil war broke out in 1992, he was called to Warsaw for a consultation, and never went back. This decision of Polish authorities (democratic after 1989) gave an expression, that war in Yugoslavia was not accepted in Poland.

Portreti poljskih ambasadora u Jugoslaviji posle Drugog svetskog rata

Privremena vlada Poljske je zvanično bila priznata od Jugoslavije 30. marta 1945. Za poljske komuniste ta činjenica je imala posebno značenje, do tada su samo je priznali samo drugovi iz Sovjetskog Saveza i Čehoslovačke. Ipak, razmena diplomatskih predstavnika se desila kasnije, 12. jula. Tog dana je prvi poljski ambasador Jan Karol Vende, sa svojim saradnicima, stigao u Beograd.

Kroz gotovo pola veka, za vreme komunističke vlasti, osam ambasadora iz Poljske je u Beogradu obavljalo svoju delatnost. Sa političke strane jedan od najtežih perioda u istoriji poljsko-jugoslovenskih odnosa, pao je na misiju Jana Karola Vendea. Morao je da se bavi svakodnevnim problemima, npr. da organizuje bazu od početka u posleratnoj realnosti; nedostatkom namirnica, kvalifikovanog personala i, na kraju, ali ne manje važno, kako da ostvari poljske interese u Jugoslaviji u senci ideološkog sukoba između Informbiroa i Komunističke partije Jugoslavije (često poznatog i kao "konflikt Staljin-Tito"). Sa druge strane, zadatak Henrika Gročulskog (naslednika Vendea od 1955) je bio da obnovi odnose između Varšave i Beograda posle promena koje su se desile u Sovjetskom Savezu posle Staljinove smrti.

Sledeći poljski ambasadori u Jugoslaviji (Aleksandar Malecki, Tadeuš Findzinjski, Januš Burakijević, Viktor Kinecki) su realizovali poljsku politiku prema Jugoslaviji, koja je uglavnom bila u zavisnosti od stava Moskve prema Beogradu. Sedamdesetih godina, kada je ekonomska situacija u obe zemlje bila u dobrom stanju, politički odnosi su se dodatno razvili. Ovaj trend je bio osnažen istinskom simpatijom između lidera dveju zemalja: Josipa Broza Tita i Edvarda Đereka. Sa druge strane, osamdesete su prošle kroz nagoveštaj ekonomske krize i procesa dezintegracije jugoslovenske države, što je bio izazov za poljsku diplomatiju. Poslednji ambasador u Jugoslaviji od 1991. je bio Jirži Hmijeljevski. Međutim, nakon što je izbio građanski rat 1992. on je pozvan u Varšavu na konsultacije i nikad se nije vratio. Ova odluka poljskih vlasti (demokratskih od 1989) bila je rezultat stava neodobravanja rata u Jugoslaviji.

Jugoslovensko-poljski odnosi 1986. godine

Jugoslovensko-poljske odnose u 1986. godini karakteriše nastavak uspešnih bilateralnih političkih odnosa. U skladu sa tim, centralni politički događaj bila je poseta predsednika Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije Vidoja Žarkovića Narodnoj Republici Poljskoj, krajem marta. Poseta je usledila nakon poziva generala Jaruzelskog, prilikom njegove posete Jugoslaviji prethodne godine. Na razgovorima Jaruzelskog i Žarkovića izvršena je razmena informacija o unutrašnjoj politici dveju zemalja, a razgovaralo se i o najznačajnijim pitanjima u oblasti međunarodnih odnosa. Takođe, krajem septembra, u Poljskoj je boravio predsednik Predsedništva CK SK Slovenije Milan Kučan. Ova je poseta organizovana u sklopu međupartijske saradnje na regionalnoj osnovi SK Slovenije i vojvodskog komiteta PURP u Katovicama. Nastavljena je i uspešna saradnja zabratimljenih gradova dveju zemalja.

Na ekonomskom planu došlo je do određene stagnacije i opadanja obima robne razmene. Zbog određenih problema u ugovaranju i realizaciji poslova u prvom polugodu realizovani obim razmene je iznosio oko 800 miliona dolara, što je bilo 11,2% manje od predviđenog obima za 1986. godinu i 6,5% manje od razmene u 1985. godini. U Varšavi su u novembru održani trgovinski pregovori i zaključen protokol o razmeni za 1987. godinu. Predviđeni obim je iznosio 900 miliona dolara.

Krajem marta u Beogradu je potpisan novi trogodišnji program kulturne saradnje. Tom je prilikom prethodni trogodišnji ciklus kulturne saradnje ocenjen veoma uspešnim. Od kulturnih događaja treba izdvojiti gostovanja zagrebačkog kazališta „Jazavac“ u Teatru poljskom u Poznanju i uzvratno gostovanje poljskog pozorišta na Danima satire u Zagrebu, gostovanje teatra „Studio“ iz Varšave na BITEF-u, kao i veoma uspešno gostovanje Narodnog muzeja Beograd u Lođu i Krakovu sa izložbom „Konstruktivizam u Jugoslaviji“. Uspešno se odvijala i saradnja naučnih institucija.

Yugoslav Polish relations in 1986

The Yugoslav-Polish relations in 1986 are characterized by the continuation of successful bilateral political relations. Accordingly, the central political event was the visit of the President of the Central Committee of the League of Communists of Yugoslavia Vidoje Žarković to the People's Republic of Poland in late March. The visit came after the invitation of General Jaruzelski, during his visit to Yugoslavia previous year. During the talks between Jaruzelski and Zarkovic, information on the internal policy of the two countries was exchanged, and the most important issues in the field of international relations were discussed. Also, in late September, President of the Presidency of the CK SK Slovenia Presidency Milan Kučan visited Poland. This visit was organized as part of the inter-party cooperation on the regional basis of SK Slovenia and the Vojvodina PURP Committee in Katowice. The successful cooperation between the sister cities of the two countries was continued.

On the economic plan there was a certain stagnation and a decline in the volume of commodity exchange. Due to certain problems in contracting and realizing the transactions in the first half of the year, the realized volume of exchange amounted to about \$ 800 million, which was 11.2% less than the intended volume for 1986 and 6.5% less than the exchange in 1985. In November, trade negotiations were held in Warsaw and an exchange protocol for 1987 was concluded. The estimated volume was \$ 900 million.

A new three-year program of cultural cooperation was signed in late March in Belgrade. On that occasion, the previous three-year cycle of cultural cooperation was assessed as very successful. From the cultural events, the performances of the "Jazavac" Theater in the Polish Theater in Poznan should be highlighted, as well as the return visit of the Poznan theater on "Days of satire" in Zagreb, the visit of theater "Studio" from Warsaw at BITEF, and the very successful guest appearance of the National Museum of Belgrade in Lodz and Krakow with the exhibition "Constructivism in Yugoslavia". The cooperation of scientific institutions was also successful.

Stosunki polsko-jugosłowiańskie w 1986 roku

Relacje jugosłowiańsko-polskie w 1986 roku charakteryzuje kontynuacja korzystnych politycznych stosunków bilateralnych. Centralnym wydarzeniem politycznych była wizyta przewodniczącego Prezydium Komitetu Centralnego Związku Komunistów Jugosławii Vidoje Žarkovicia w Polsce, która odbyła się w marcu. Wizyta była następstwem zaproszenia wystosowanego przez generała Wojciecha Jrużelskiego podczas jego wizyty w Jugosławii w poprzednim roku. Podczas rozmów Jaruzelskiego i Žarkovicia nastąpiła wymiana informacji o polityce wewnętrznej obu krajów, była również mowa o najważniejszych problemach polityki międzynarodowej. W końcu września przebywał też w Polsce przewodniczący Prezydium CK SK Słowenii Milan Kučan. Wizyta ta była zorganizowana w ramach międzypartyjnej współpracy regionalnej Komunistycznej Partii Słowenii i Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach. Kontynuowana była również pomyślna współpraca miast partnerskich obu krajów.

Na planie ekonomicznym doszło do pewnej stagnacji, a nawet zmniejszenia wymiany towarowej. Z powodu określonych problemów przy zawieraniu umów i wykonaniu zadań w pierwszym półroczu zrealizowany zakres umowy wynosił około 800 milionów dolarów, co było o 11,2% mniej niż przewidziano w odpowiednim okresie 1986 roku i 6,5% mniej niż w roku 1985. W październiku w Warszawie podpisano umowy handlowe i zatwierdzono protokół w wymianie na rok 1987. Przewidywana wartość wymiany wynosiła 900 milionów dolarów.

Pod koniec marca podpisano w Belgradzie nowy trzyletni program współpracy kulturalnej. Jednocześnie poprzedni trzyletni okres tej wymiany został oceniony jako bardzo udany. Z ważniejszych wydarzeń kulturalnych wymienić należy gościnne występy zagrzebskiego teatru „Jazavac” w Teatrze Polskim w Poznaniu i rewizytę Teatru Polskiego na Dniach Satyry w Zagrzebiu, gościnne występy teatru „Studio” z Warszawy na międzynarodowym festiwalu teatralnym BITEF w Belgradzie, jak też bardzo udaną ekspozycję Muzeum Narodowego z Belgradu w Łodzi i Krakowie z wystawą „Konstruktywizm w Jugosławii”. Pomyślnie rozwijała się również współpraca instytucji naukowych.

dr MILUTIN ŽIVKOVIĆ
Institut za srpsku kulturu, Priština – Leposavić

Prijateljsko-pobratimski gradovi Kragujevac i Bidgość (1971–1991).
Pogled iz Srbije

Političko otvaranje Jugoslavije prema Zapadu od sredine 50-tih godina 20. veka, stvorilo je široki prostor za saradnju sa inostranstvom na više nivoa. Jedna od pre svega, kulturnih, ali i ekonomsko-političkih veza, bila je ona koja se odnosila na međunarodnu saradnju gradova. Komunističke vlasti su shvatile da bi ovim „kanalom“ mogla biti vršena razmena informacija, privrednih, naučnih, tehničkih i duhovnih vrednosti, odnosno kulturnih dobara. Tako bi se takođe, pružila prilika da se širom sveta prezentuju dostignuća samoupravnog uređenja, delegatskog sistema, jugoslovenske privrede itd. Na saveznom nivou međunarodnu saradnju gradova nadgledala je Stalna konferencija gradova Jugoslavije, dok je konkretno u Srbiji, to bio posao Republičkog zavoda za međunarodnu naučnu prosvetnu, kulturnu i tehničku saradnju. Jedan od prvih pobratimskih parova bio je onaj između poljskog grada Bidgościa i Kragujevca. Poljska je inače, prednjačila u ovom vidu saradnje sa SR Srbijom. Gradovi su se pronašli unutar Međunarodne organizacije udruženja gradova – žrtava fašizma tokom Drugog svetuskog rata sa sedištem u Italiji. Bidgość je naime, još od 1962. godine bio član organizacije. Kragujevac i Bidgość se kao prvi srpsko-poljski pobratimski gradovi javljaju već 1971. godine. Saradnja srpskog grada sa Poljskom se ubrzo, proširila i na privredni plan, pa je Kragujevac dobio još jednog pobratima – Bjalsko Bjalu 1977. godine. Raznovrsni kontakti unatar ove trilateralne trajali su sve do početka 90-tih godina 20. veka i početka ratova za jugoslovensko nasleđe.

Twin towns Kragujevac and Bydgoszcz (1971–1991). View from Serbia

The political opening of Yugoslavia to the West since the mid-1950s has created a wide space for cooperation with foreign countries on several levels. One kind of cooperation, cultural, but also economic and political, was the one related to the international collaboration of cities. The Communist authorities realized that by this "channel" could be exchanged information, economic, scientific, technical and spiritual values, or cultural assets. It would also provide an opportunity to present the achievements of self-governing organization, the delegates system, the Yugoslav economy, etc., around the world. At the federal level, the international collaboration of cities was overseen by the Permanent Conference of the Cities of Yugoslavia, while in Serbia, in particular, it was the work of the Republic Bureau for International Scientific Educational, Cultural and Technical Cooperation. One of the first twin town pair was between the Polish city of Bydgoszcz and Kragujevac. Poland, has been in the forefront of this cooperation with the SR of Serbia. Cities were found within the International Association of Cities -Victims of Fascism during the Second World War, based in Italy. Bydgoszcz was a member of the organization since 1962. Kragujevac and Bydgoszcz as the first Serbian-Polish twin towns have been in existence since 1971. The cooperation of the Serbian city with Poland was soon extended to the economic plan, so Kragujevac got another one - Bielsko Biala in 1977. Various contacts within this trilateral lasted until the beginning of the 1990s and the beginning of Yugoslav wars.

Miasta partnerskie Kragujevac i Bydgoszcz (1971-1991). Spojrzenie z Serbii

Polityczne otwarcie Jugosławii na Zachód od połowy lat 50-ych XX wieku otworzyło szeroką przestrzeń dla współpracy na wielu płaszczyznach. Jedną z głównych form nowych powiązań, przede wszystkim kulturalnych, ale też polityczno-ekonomicznych, była współpraca miast. Władze komunistyczne zrozumiały, że tym „kanałem” mogła przebiegać wymiana informacji: gospodarczych, naukowych, technicznych, a także wartości duchowych i dóbr kultury. Dla władz jugosłowiańskich była to też okazja zaprezentowania na świecie osiągnięć systemu samodzielnego zarządzania, systemu delegatów, gospodarki jugosłowiańskiej itd. Międzynarodową współpracę miast na poziomie federacji nadzorowała Stała Konferencja Miast Jugosławii, w Serbii zaś był to Republikański Urząd do Spraw Międzynarodowej Współpracy oświatowej, kulturalnej i technicznej. Jednym z pierwszych porozumień miast partnerskich była umowa między Bydgoszczą a Kragujevacem. Polska zdecydowanie przodowała w tego typu kontaktach z Serbią. Miasta porozumiały się na wspólnej płaszczyźnie, jaką było Międzynarodowe Stowarzyszenie Miast – Ofiar Faszyzmu w czasie drugiej wojny światowej, z siedzibą we Włoszech. Bydgoszcz należała do tej organizacji od 1962 roku. Kragujevac i Bydgoszcz były pierwszą parą serbsko-polskich miast partnerskich już w 1971 roku. Współpraca serbskiego miasta z Polską szybko się rozszerzyła także na płaszczyźnie gospodarczej – Kragujevac sprzymierzył się w 1977 roku także z Bielskiem-Białą. Różnorodne kontakty wewnątrz tego trójkąta trwały do początku lat 90-ych XX wieku i początku wojen o spuściznę jugosłowiańską.

prof. dr hab. MAŁGORZATA ŚWIĘCICKA
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

dr MONIKA PEPLIŃSKA
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Obraz Jugostawii w dyskursie turystycznym. Semantyka i aksjologia

Celem niniejszego szkicu jest rekonstrukcja tzw. tekstowego obrazu Jugostawii na materiale, wydawanych w Polsce, dwudziestowiecznych przewodników turystycznych. Tak sformułowane zadanie stanowi kontynuację języko-wo-kulturowych badań nad polem znaczeniowym Jugostawia. Wyrasta ono ze wcześniejszych zainteresowań problematyką rekonstrukcji modelu konceptualnego wskazanego państwa i jego narodu na materiale systemu języka (tzw. model systemowy/słownikowy) oraz na materiale wypowiedzi młodych Polaków (tzw. model asocjacyjno-aksjologiczny/potoczny).

Autorki w zakresie teoretyczno-metodologicznym sięgają po założenia polskiej szkoły etnolingwistycznej, lecz modyfikują je w autorski sposób. Rekonstrukcji tekstowego obrazu Jugostawii służy materiał językowy wyekscerpowany z wybranych przewodników turystycznych po Jugostawii. Autorami przewodników są M. Krukowska oraz Branko Ćirić, co – według autorek – pozwala podjąć kwestię języko-wo-kulturowych i aksjologicznych sposobów profilowania państwa w zależności od punktu widzenia autora.

Tekstowy obraz Jugostawii zawarty w dyskursie turystycznym obejmuje szereg kategorii znaczeniowych. Autorki podejmują się zadania rekonstrukcji szczegółowych pól tematycznych tworzących tekstowy (przewodnikowy) model państwa oraz analizy ich wykładników językowych, w tym aksjologicznych. Cenne jest to, że uzyskane wyniki badań na temat tekstowego modelu państwa mogą zestawić z uzyskanymi dotąd rezultatami badań własnych, obejmującymi model systemowy/słownikowy oraz model asocjacyjno-aksjologiczny (potoczny). Model słownikowy, co oczywiste, jest zasadniczo oparty na klasach znaczeniowych wystarczających do rozumienia danego pojęcia i neutralny. W modelu asocjacyjnym pola znaczeniowe ulegają rozbudowaniu tak w sensie treściowym, jak i aksjologicznym. Model tekstowy danej klasy znaczeniowej to zwykle jeszcze

większa różnorodność elementów konotacyjnych i kontekstowych wraz z określonym sposobem wartościowania.

Próba rekonstrukcji obrazu Jugosławii w dyskursie turystycznym to niewątpliwie istotny etap w badaniach nad tekstowym obrazem państwa i narodu. W kolejnych badaniach uzyskane rezultaty mogą stanowić podstawę do badań porównawczych. Na ich podstawie można m.in. potwierdzić zależność między tekstem (jego typem, chronologią, rodzajem, gatunkiem itd.) a językowo-kulturowym obrazem rzeczywistości pozajęzykowej.

Image of Yugoslavia in the tourist discourse. Semantics and axiology

The purpose of this essay is the reconstruction of the so-called text image of Yugoslavia on the material published in Poland, twentieth-century guidebooks. The task formulated in this way is a continuation of linguistic and cultural research on the semantic field of Yugoslavia. It emerges from a previous interest of the reconstruction problems of the conceptual model of indicated the state and its people on the material language system (the so-called system model/dictionary model) and the expression material of young Poles (so-called associational-axiological model/current model).

In the theoretical and methodological adumbration, the authors reach for the foundations of a Polish ethnolinguistic school, but they modify it in an original way. The language material which was excerpted from selected guidebooks of Yugoslavia serves the reconstruction of the textual image of Yugoslavia. The authors of the guidebooks are M. Krukowska and Branko Ćirić, what - according to the authors - allows to undertake the issue of linguistic-cultural and axiological ways of profiling the state depending on the author's point of view.

The textual image of Yugoslavia concluded in the tourism discourse encompass a number of semantic categories. The authors undertake the task of reconstruction detailed thematic fields which create the textual (guide) model of the state and the analysis of their language exponents, including axiological ones. It is valuable, that the obtained results of the research concerning textual model of the state can be compared with the results obtained so-far of own research, including the system/vocabulary model and the associational-axiological model (current). The dictionary model,

obviously, is basically based on meaning classes sufficient to understand a given concept and neutral. In the associational model semantic fields are expanded in the content sense as well as axiological. The text model of a given semantic class is usually an even greater variety of connotative and contextual elements along with a particular method of valuation.

The attempt to reconstruct the image of Yugoslavia in the tourist discourse is undoubtedly an important stage in the study of the textual image of the state and the nation. In subsequent studies obtained results can be the basis for comparative research. Based on them, ~~you~~ one can, among others confirm the reliance between the text (its type, chronology, gender, genre, etc.) and language-cultural image of non-linguistic reality.

Slika Jugoslavije u turističkom diskursu. Semantika i aksiologija

Cilj ove skice je rekonstrukcija tzv. tekstualne slike Jugoslavije na materijalu koji je izdavan u Poljskoj u dvadestom veku, a tiče se turističkih vodiča. Tako formulisan zadatak predstavlja kontinuiranu jezičko-kulturoloških istraživanja na značenjskom polju termina Jugoslavija. On nastaje iz ranijih zainteresovanja problematikom rekonstrukcije konceptuelnog modela određene države i njenog naroda na materijalu sistema jezika (tzv. sistemsko/rečničkog modela) kao i na materijalu izjava mladih Poljaka (tzv. asocijacijsko-aksiološkog/razgovornog modela).

Autorke u teoretsko-metodološkoj oblasti sežu do stvaranja poljske etnolingvističke škole, ali je modifikuju na autorski način. Rekonstrukciji tekstualne slike Jugoslavije služi jezički materijal izabran i zapisan iz izabranih turističkih vodiča po Jugoslaviji. Autori vodiča su M. Krukovska kao i Branko Ćirić što – po mišljenju autorki – dozvoljava da se promatra problem jezičko-kulturoloških i aksioloških načina profilisanja društva u zavisnosti od tačke gledišta autora.

Tekstualna slika Jugoslavije koja je sadržana u turističkom diskursu obuhvata niz značenjskih kategorija. Autorke vrše rekonstrukcije detaljnih tematskih polja koja stvaraju tekstualni model države kao i analizu njihovih jezičkih eksponenata, među njima i aksioloških. Dragoceno je to da se dobijeni rezultati istraživanja na temu tekstualnog modela države mogu uporediti sa dosad dobijenim rezultatima vlastitih istraživanja koja obuhvataju sistemski/rečnički model kao i asocijacijsko-aksiološki (ra-

zgovorni) model. Rečnički model je zasnovan na značenjskim klasama koje su dovoljne za razumevanje određenog pojma i na neutralni. U asocijacijskom modelu značenjska polja podležu proširivanju kako u sadržajnom tako i u akseološkom smislu. Tekstualni model određene značenjske klase obično predstavlja još veću raznolikost konotacijskih i kontekstnih elemenata zajedno sa određenim načinom vrednovanja.

Proba rekonstrukcije slike Jugoslavije u turističkom diskursu je nesumnjivo etapa u istraživanju tekstualne slike države i naroda. U sledećim istraživanjima dobijeni rezultati mogu predstavljati osnovu za uporedna istraživanja. Na njihovoj osnovi se može, između ostalog, potvrditi zavisnost između teksta (njegovim tipom, hronologijom, vrstom itd.) i jezičko-kulturološke slike vanjezičke stvarnosti.

Polska i Jugosławia po II wojnie światowej – ideologia wpisana w modę

Tematem artykułu jest wpływ ideologii socjalistycznej na modę, czyli założenia komunistycznych władz ZSRS w stosunku do mody oraz wynikające z przejętej ideologii reperkusje takiego podejścia w PRL-u i w Jugosławii. Omówione są funkcje mody oraz sposoby jej wartościowania według socjalistycznych władz, wartościowanie świata i obywateli – poprzez modę; tzw. problem odzieżowy; zadania domów mody i zasady dystrybucji markowej odzieży, projektowanie ubiorów dla żon polskich prominentów (m.in. Zofii Gomułkowej, Stanisławy Gierkowej i Niny Andrycz) oraz żony Josipa Broz Tito, Jovanki Broz, a także modowe upodobania samych przywódców. Analiza wybranych faktów z historii socjalistycznej mody prowadzi też do propagowanych przez komunistyczne władze tzw. stylów narodowych w modzie oraz „równości ideologicznej” – w założeniach i w praktyce.

Poland and Yugoslavia after the II World War – the ideology written in the fashion

The topic of the article is the influence of socialist ideology on fashion, namely the assumptions of communist authorities in USSR towards fashion and the repercussions resulting from such an attitude in People's Republic of Poland and Yugoslavia. The functions of fashion and the ways of valuing it by socialists are described in this article. The world and the citizens are valued from the fashion perspectives. The problems of clothes, distribution of designed clothing items and designing the clothes for the prominent's wives /for instance: Zofia Gomułka, Stanisława Gierek and Nina Andrycz/ and Josip Broz Tito's wife, Jovanka Broz. It also mentions the fashion for the political leaders. The analysis of the chosen facts leads to popularise so called national styles in fashion and to the ideological equality – in assumptions and in practice as well.

Poljska i Jugoslavija posle drugog svetskog rata – ideologija upisana u modu

Tema ovog članka je uticaj socijalističke ideologije na modu, odnosno pokušaji komunističkih vlasti u SSSR-u da utiču na modu i posledice koje su proistekle iz takvog stava na Narodnu Republiku Poljsku i Jugoslaviju. Takođe, u članku se opisuje funkcija mode i načini na koji su je vrednovali socijalisti. Svet i ljudi u njemu su vrednovani iz perspektive mode. Opisuju se i problemi odevanja, distribucije dizajniranih odevnih predmeta i dizajniranje odeće za važne supruge, na primer: Zofiu Gomutka, Stanisławu Gierka i Ninu Andrycz, kao i za suprugu Josipa Broza Tita – Jovanku Broz. Takođe se pominje i moda političkih lidera. Analizira se i kako se izabirom određenih odevnih stilova želeo popularizirati nacionalni stil u odevanju i ideološka jednakost – kako u pokušajima, tako i u praksi.

dr hab. TERESA MARESZ
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Budzenie poczucia dumy narodowej poprzez wzorce osobowe w polskiej i serbskiej narracji podręcznikowej

Kanclerz Jan Sariusz Zamoyski w 1600 r. w akcie założycielskim Akademii w Zamościu napisał: „Takie rzeczypospolite są, jakie ich młodzieży chowanie”. Słowa te nie straciły na aktualności. Od edukacji szkolnej w znacznym stopniu zależy, jakie wykształci się i wychowa młode pokolenie. Trzeba mu zaszczyć wartości godne pielęgnowania i warte przekazania następnym pokoleniom. Pierwszym źródłem informacji dla młodego człowieka, obok rodziny, nadal jest podręcznik szkolny. Z niego uczniowie dowiadują się o przeszłości swojego kraju i ludziach, którzy przyczynili się do jego rozwoju. Istotny jest dobór postaci historycznych ujmowanych w szkolnej narracji podręcznikowej.

W referacie zaprezentowane zostaną wyniki analizy polskich podręczników szkolnych do historii w kontekście doboru postaci mogących posłużyć do budzenia w uczniach poczucia dumy narodowej. Jak wynika z badań jedni od zawsze stanowili kanon polskich bohaterów, którzy wpisali się w polską historię, drudzy odchodzą w zapomnienie, a jeszcze inni ich zastępują, w zależności od aktualnie prowadzonej polityki zmieniających się władz.

Autorka wystąpienia pragnie zachęcić Koleżanki i Kolegów z Serbii do podobnego spojrzenia na serbską narrację podręcznikową. Tym samym powstanie obraz ponadczasowych wzorców osobowych godnych naśladowania w obu krajach reprezentowanych na konferencji.

Waking up the sense of national pride through personal patterns in the Polish and Serbian textbook narrative

Chancellor Jan Sariusz Zamoyski in 1600 year in founder's act of the Academy in Zamość wrote: "Such republics are, what their youth education". These words have not lost their relevance. This from school education in considerable degree depends, what will develop and young will bring up generation. It was one should him graft the stately values of care

and worth delivery next generations. The first source of information for a young person, next to the family, still is the school textbook. It is from him that students learn about the past of their country and people who have contributed to its development. Here, the selection of historical figures captured in the textbook school narration is important.

The report presents the results of analysis of Polish school textbooks for history in the context of the selection of characters that can be used to raise students' sense of national pride. Some have always been in canon of Polish heroes who inscribed themselves in Polish history, others are forgotten, and others replace them, depending on the current policy of changing authorities.

The author of the speech wants to encourage Colleagues from Serbia to look similarly at the Serbian textbook narrative. An image of timeless personal examples worth imitating in both countries represented at the conference will be created.

Buđenje osećaja nacionalnog ponosa kroz lične obrasce u poljskim i srpskim udžbenicima

Premijer Jan Sariusz Zamoyski je 1600. godine u osnivačkom aktu Akademije u Zamošču je napisao: "Takve su države, kako je njihovo obrazovanje mladih". Ove reči nisu izgubile svoje značenje. Od školskog obrazovanja u velikoj meri zavisi, kako će se razviti i vaspitati mlado pokoljenje. Treba mu usaditi vrednosti koje će se moći prenositi na buduća pokolenja. Prvi izvor informacija za mladu osobu, pored porodice, jeste njegov udžbenik. Iz njega učenici saznaju o prošlosti svoje zemlje i ljudima koji su doprineli njenom razvoju. Zbog toga je veoma važan izbor istorijskih ličnosti koje su predstavljene u udžbeniku i školskim predavanjima.

Ovaj referat predstavlja rezultate analize poljskih školskih udžbenika istorije u kontekstu izbora ličnosti koje mogu biti korišćene da podignu osećaj nacionalnog ponosa kod učenika. Prema istraživanju, neki od njih su uvek bili isticani kao poljski heroji koji su se upisali u poljsku istoriju, drugi su zaboravljeni, a neki menjani u zavisnosti od promene vlasti.

Autorka ovog referata želi da ohrabri kolege iz Srbije da na sličan način gledaju na srpske udžbenike. Ista slika bezvremenskih ličnih primera biće kreiran u obe zemlje predstavljene na konferenciji.

dr SRĐAN CVETKOVIĆ
Institut za savremenu istoriju, Beograd

**Poljaci na Golom otoku. Osvrt na strukturu logoraša na Golom otoku
s posebnim akcentom na zatvorenike poljske nacionalnosti**

Rad donosi nove činjenice o broju političkih kažnjenika koji su prošli logore i zatvore kao „ibeovci“ 1948-1956. Na osnovu skoro dostupnih dokumenata iz arhiva tajne policije danas je moguće do detalja utvrditi broj, kao i nacionalnu, socijalnu i polnu strukturu zatvorenika na Golom otoku i drugim logorima. Takođe je moguće precizno rekonstruisati metodologiju terora, logoraške uslove kao i ulogu državnih institucija u organizovanju progona i sprovođenju torture. Poseban akcent u radu biće stavljen na zatvorenike poljske nacionalnosti kao i na okolnosti pod kojima su se našli u logoru za prevaspitavanje.

**Poles on the Goli otok. A review of the structure of the detainees
on the Goli otok with a special accent on prisoners of Polish nationality**

The paper brings new facts about the number of political prisoners who passed the camps and had been imprisoned as "ibeovci" from 1948-1956. Based on the available documents from the archives of the secret police, it is now possible to determine the number, as well as the national, social and gender structure of the detainees on Goli tok and other camps, to the details. It is also possible to precisely reconstruct the methodology of terror, the conditions of detention, and the role of state institutions in organizing persecutions and conducting torture. Special emphasis will be on prisoners of Polish nationality as well as on the circumstances under which they were in this camp.

Polacy na Nagiej Wyspie. Spojrzenie na strukturę uwięzionych na Nagiej Wyspie ze szczególnym uwzględnieniem więźniów narodowości polskiej

Praca przynosi nowe fakty o liczbie politycznych skazańców, którzy znaleźli się w obozach i więzieniach jako „ibeovci” [zwolennicy polityki Biura Informacyjnego Kominternu po 1948 roku] w latach 1948-1956. Na podstawie dostępnych od niedawna dokumentów z archiwum tajnej policji zaistniała możliwość dokładnego oznaczenia liczby, a także narodowości, statusu społecznego, a także płci więźniów umieszczonych na Nagiej Wyspie i w innych obozach. Możliwą stała się rekonstrukcja metodologii terroru, warunków obozowych i roli instytucji państwowych w organizowaniu przesładowań i stosowaniu tortur. Szczególny nacisk położono na więźniów narodowości polskich, a także na okoliczności, które doprowadziły ich do obozów reedukacji.

dr SRĐAN MIČIĆ

Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd

Jugoslovensko poslanstvo u Varšavi u međuratnom periodu

Poslanstvo u Varšavi je bilo jedno od diplomatskih predstavništava Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca koje je formirano nakon Prvog svetskog rata, te nije bilo nasleđeno od predratne srpske diplomatske službe. Njegovo formiranje i odabir činovnika je bilo uslovljeno značajem odnosa sa Poljskom za jugoslovensku spoljnu politiku. U nekoliko navrata za poslanike su postavljane osobe koje su nekada zauzimale vrlo visoke pozicije u Ministarstvu inostranih dela Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca / Ministarstvu inostranih poslova Kraljevine Jugoslavije. Međutim, bilo je slučajeva da su za poslanike i otpravnike poslova bili postavljani pojedinci koji nisu imali veće zasluge niti zapaženiju ulogu u diplomatskoj i konzularnoj službi jugoslovenske države. Među činovnicima vidno mesto su zauzimali i pojedinci koji su mogli lakše da se uklope u lokalnu sredinu po svom poreklu, obrazovanju i verskoj pripadnosti. Dužnosti diplomatskih činovnika nisu bile vezane samo za Poljsku, već i za neke druge države u Istočnoj Evropi. Pored diplomatskih činovnika rad će obuhvatiti, u meri u kojoj to dozvoljava arhivska građa, i predstavnike Ministarstva vojske i mornarice i Centralnog presbira Predsedništva Ministarskog saveta. Cilj rada je da utvrdi po kom kriterijumu su odabirani diplomatski činovnici koji su slati na rad u Varšavu. Analizom bi trebalo da se pokaže na koji način su jugoslovensko-poljski odnosi uticali na odabir kadra, ali i poslove za koje je bio zadužen personal koji je radio u Varšavi.

Yugoslav Legation in Warsaw during the Interwar period

The Legation in Warsaw was one of the diplomatic missions of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes formed after the First World War; therefore, it was not inherited from the pre-war Serbian diplomatic service. Its formation and selection of officials was reflection of the importance of relations with Poland for Yugoslav foreign policy. On several occasions, persons who once occupied very high positions in the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes / Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Yugoslavia were appointed for envoys in Warsaw. However, there were cases when envoys and *chargés d'affaires* were selected among individuals who did not have exceptional credit or prominent role in the Yugoslav diplomatic and consular service. Individuals who could easily fit into the local environment by their origin, education and religious affiliation had noticeable position among officials. The duties of diplomatic clerks were not only related to Poland, but also to some other countries in Eastern Europe. Alongside diplomatic clerks this paper will include, to the extent permitted by archival material, representatives of the Ministry of the Army and the Navy and the Central Press bureau of the Presidency of the Ministerial Council. The aim of the paper is to determine criterion used for selection of the diplomatic clerks sent to work in Warsaw. The analysis should show how the Yugoslav-Polish relations influenced the selection of personnel and their responsibilities in Warsaw.

Poselstwo jugosłowiańskie w Warszawie w okresie międzywojennym

Poselstwo w Warszawie było jednym z przedstawicielstw Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców sformowanych po pierwszej wojnie światowej; nie było kontynuacją przedwojennej serbskiej służby dyplomatycznej. Jego organizacja i dobór urzędników był uwarunkowany znaczeniem relacji z Polską w jugosłowiańskiej polityce zagranicznej. Kilkakrotnie do poselstwa trafiały osoby, które wcześniej zajmowały bardzo wysokie pozycje w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców/ Ministerstwie Spraw Zagranicznych Królestwa Jugosławii. Były jednak także takie przypadki, że jako postowie i chargé d'affaires trafiały jednostki, które nie miały większych zasług, ani też nie odegrały ważniejszej roli w służbie dyplomatycznej i konsularnej Jugosławii. Wśród urzędników znaczące miejsce zajmowały jednostki, które łatwiej mogły się zintegrować z środowiskiem lokalnym ze względu na pochodzenie, wykształcenie i przynależność religijną. Obowiązki urzędników dyplomatycznych związane były nie tylko z Polską, ale też obejmowały inne kraje Europy Wschodniej. Prócz personelu dyplomatycznego niniejsza praca obejmuje również przedstawicieli Ministerstwa Wojska i Marynarki oraz Centralnego Biura Prasowego Prezydium Rady Ministrów. Celem pracy jest ustalenie, jakie kryteria decydowały o wyborze urzędników – dyplomatów, którzy byli posyłani na placówkę w Warszawie. Analiza danych mogłaby wskazać, w jaki sposób stosunki jugosłowiańsko-polskie wpływały na dobór kadr, a także zakres zadań stojących przed personelem placówki w Warszawie.

dr. hab AGNIESZKA RYPEL
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy

Obraz jugosłowiańskich stosunków politycznych kształtowany na łamach „Dziennika Bydgoskiego” z lat 1918-1928

Ukazujący się od 1907 roku „Dziennik Bydgoski” był do 1939 roku najbardziej opiniotwórczą gazetą miasta i regionu. Opublikowany w poprzednim tomie artykuł *Obraz Jugosławii i stosunków polsko-jugosłowiańskich w „Dzienniku Bydgoskim z lat 1918-1928* pokazał, że przekazywany czytelnikom bydgoskiej gazety obraz Jugosławii i Jugosłowian był wielowymiarowy i znacznie wykraczał poza stereotypy cywilizacyjne oparte na tradycyjnej antynomii Wschód-Zachód. Celem niniejszego wystąpienia jest analiza kognitywno-społecznych reprezentacji jugosłowiańskich stosunków politycznych w czasie funkcjonowania Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców. W tym celu badaniu poddana zostanie warstwa onomastyczna tytułów oraz artykułów prasowych, w których pojawiają się nazwy (oraz ich pochodne): Jugosławia, Serbia, Chorwacja, Słowenia, Czarnogóra, Bośnia i Hercegowina, Rijeka (Fiume), Belgrad (Białogród), Zagrzeb oraz nazwiska czołowych polityków tego okresu historii Jugosławii, a zwłaszcza Nikoli Pašicia i Stjepana Radicia, a także króla Aleksandra I.

Badanie kontekstów, w których występują wymienione nazwy własne wskazuje na rozkład sympatii wobec poszczególnych narodów wchodzących w skład Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców. Mimo deklarowanych w gazecie bliskich związków z Chorwatami jako przedstawicielami zachodniej kultury chrześcijańskiej, to Serbia i jej polityka cieszy się większym uznaniem redaktorów. Na przekazywanym przez nich sposobie postrzegania Chorwacji w dużym stopniu zaważyły nie tyle tendencje federalistyczne, ile szukanie przez przywódców HSS poparcia w Moskwie i Berlinie.

The image of Yugoslavian political relations developed between 1918-1928 in the “Dziennik Bydgoski”

Between 1907-1939 the most opinionated newspaper in the city and region was the “Dziennik Bydgoski”. The article *The Image of Yugoslavia and Polish Yugoslavian relations in the “Dziennik Bydgoski” from the years 1918-1928*, published in the previous volume, showed that the image of Yugoslavia and Yugoslavians presented to the readers of the Bydgoszcz’s newspaper was multidimensional. It pushed the boundaries of civil stereotypes based on the traditional antinomy of the East-West. The goal of this article was to analyze the social-cognitive representation of Yugoslavian political relations in The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. For this purpose, the onomastic layer of titles and press articles in which the names such as Yugoslavia, Serbia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina, Rijeka, Belgrade, Zagreb, names of leading politicians (especially Nikola Pasic, Stjepan Radic) and king Alexander I, are studied.

The contextual study shows sympathy distribution towards mentioned nations that were a part of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. Despite the newspaper’s declaration of close relations with Croats as representatives of western Christian culture, Serbia and its politics are more appreciated by the editors. The way they pictured Croatia was influenced not only by federalist tendencies but mostly by HSS leaders’ actions that were aiming to get endorsement in Moscow and Berlin.

Slika jugoslovenskih političkih odnosa na stranicama časopisa "Dziennik Bydgoski" 1918–1928.

U periodu 1907–1939. „Dziennik Bydgoski” je bio najzastupljeniji časopis u gradu Bidgošću i regionu. Članak *Slika Jugoslavije i poljsko-jugoslovenskih odnosa u časopisu "Dziennik Bydgoski" u periodu 1918–1928*, objavljen u prethodnom tomu, pokazao je da je slika Jugoslavije i Jugoslovena predstavljena čitaocima Bidgošća bila multidimenzionalna. Prevazila zila je granice civilizacijskih stereotipa baziranih na tradicionalnoj antinomiji Istok-Zapad. Cilj ovog članka je da analizira društveno-kognitivno predstavljanje jugoslovenskih političkih odnosa u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. U tu svrhu, proučavan je onomastički sloj naslova novinskih članaka u kojima se pojavljuju toponimi, poput: Jugoslavije, Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Rijeke, Beograda, Zagreba; imena vodećih političara, posebno Nikole Pašića, Stjepana Radića i kralja Aleksandra I.

Kontekstualna studija pokazuje raspodelu naklonosti prema nacijama koje su bile deo Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Uprkos tvrdnjama časopisa o bliskoj povezanosti sa Hrvatima, kao predstavnicima zapadne hrišćanske kulture, Srbija i njena politika se više cene od strane uredništva. Način na koji je predstavljena Hrvatska nije zavisio samo od federalističkih tendencija, već i aktivnosti lidera HSS-a koji su težili približavanju Moskvi i Berlinu.

**Prenos posmrtnih ostataka generala Jožefa Bema/Murat Paše
preko teritorije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1929. godine**

Jožef Bem ili Murat Paša (1794–1850) predstavlja jednu od značajnih ličnosti poljske, mađarske, turske i uopšte evropske istorije. Nacionalni heroj Poljaka i Mađara, učesnik Napoleonovih ratova na strani Francuske, jedan od vođa poljskih snaga tokom Novembarskog ustanka 1830–1831. godine uperenog protiv Ruske carevine, i jedna od ključnih ličnosti mađarske revolucije 1848. godine. Nakon kraha revolucije 1849. godine odlazi u Osmanско carstvo, gde prima islam i menja ime u Murat Paša, postajući upravnik Alepa. Tokom 20-tih godina XX veka, između Poljske, Mađarske i Turske pokrenulo se međudržavno pitanje prenosa Bemovih ostataka od Carigrada do njegovog rodnog grada Tarnova. Tranzitna ruta išla je preko Balkana, tačnije Bugarske i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i na taj način uključila je u ovo pitanje i dve tranzitne zemlje. Na teritoriji Kraljevine SHS telo je prenošeno prugom Caribrod-Subotica. Za Poljsku je prenos tela preko teritorije Kraljevine SHS bio od velikog značaja. Rad obrađuje pitanje prenosa posmrtnih ostataka preko teritorije Kraljevine SHS u svetlu poljsko-jugoslovenskih odnosa krajem 20-tih godina XX veka, sa osvrtom i na odnose prema Mađarskoj i Turskoj.

**Transfer of mortal remains of General Józef Bem/Murad Pasha over the
territory of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes in 1929**

Józef Bem or Murad Pasha (1794–1850) is one of the significant figures of Polish, Hungarian and Turkish histories, as well as of the European history in general: the national hero of the Poles and Hungarians, a participant in the Napoleonic wars fighting on the side of France, one of the leaders of the Polish forces during the November Uprising against the Russian Empire (1830-1831), and one of the key figures in the Hungarian revolution of 1848. After the crash of revolution in 1849, he left for the Ottoman Empire, where he received Islam and changed his name to Murad Pasha, thus becoming the administrator of Aleppo. During the 1920's,

an interstate question was raised among Poland, Hungary and Turkey, concerning the transfer of Bem's remains from Tsarigrad/Constantinople to his home town Tarnovo. The transit route led across the Balkans, in specific, across Bulgaria and the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (the Kingdom of SHS), thus involving these two transit countries in the matter. In the territory of the Kingdom of SHS, the body was transferred from Tsaribrod to Subotica via railway. The transfer of Józef Bem's remains through the territory of the Kingdom of SHS was of great importance for Poland. The paper examines the issue of the transfer of mortal remains through the territory of Kingdom of SHS in the light of Polish-Yugoslav relations near the end of 1920's, also considering the relations with Hungary and Turkey.

Przeniesienie szczątków generała Józefa Bema /Murad Paszy przez terytorium Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców w 1929 roku

Józef Bem czyli Murad Pasza (1794-1859) jest jedną z ważniejszych postaci w dziejach Polski, Węgier, Turcji, a także Europy. Bohater narodowy Polaków i Węgrów, uczestnik wojen napoleońskich po stronie Francuzów, jeden z dowódców powstania listopadowego 1830-1831, a także jedna z czołowych postaci rewolucji węgierskiej 1848 roku. Po upadku rewolucji w 1849 roku wyjeżdża do Turcji, gdzie przechodzi na islam i zmienia nazwisko na Murad Pasza. Zostaje tam namiestnikiem Aleppo. W latach 20-ych XX wieku w wyniku porozumienia pomiędzy władzami Polski, Węgier i Turcji postanowiono przenieść prochy Bema ze Stambułu do jego rodzinnego Tarnowa. Trasa konduktu wiodła przez Bałkany, a dokładnie przez Bułgarię i Królestwo Serbów, Chorwatów i Słoweńców, co sprawiło, że również te kraje tranzytowe zostały włączone w to wydarzenie. Przez terytorium Królestwa SChS ciało było przewożone koleją na trasie Caribrod – Subotica. Dla Polski przemieszczanie szczątków generała przez terytorium jugosłowiańskie miało wielkie znaczenie. Niniejsze opracowanie traktuje o przeniesieniu doczesnych szczątków Bema przez Królestwo SChS w świetle stosunków polsko- jugosłowiańskich końca lat 20-ych XX wieku z uwzględnieniem relacji z Węgrami i Turcją.

dr BOJAN SIMIĆ

Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd

Poljska i Poljaci u izveštajima dopisnika „Politike“ Grge Zlatopera (1936–1939)

Grga Zlatoper (Kistanje, 1910. – Vašington, 1976) studirao je prvo u Zagrebu a od 1934. godine u Poljskoj na Fakultetu za fizičku kulturu u Varšavi. U isto vreme bio je i profesionalni fudbaler najpopularnijeg prestoničkog kluba Legije (1935–1937), za koju je odigrao trinaest zvaničnih mečeva kao prvi stranac u istoriji kluba. U prvoj polovini 1936, dok je još bio golman Legije, postao je dopisnik najtiražnijeg jugoslovenskog dnevnog lista u zemlji „Politike“ iz Varšave. U periodu od tri i po godine on je redovno izveštavao čitaoce o stanju u Poljskoj, njenoj politici i društvu, kulturnim i sportskim dešavanjima, kao i ne baš tako čestim kontaktima između dva naroda (poseta pukovnika Beka, ministra spoljnih poslova Poljske Jugoslaviji, kvalifikacione utakmice dve reprezentacije za svetsko prvenstvo u fudbalu 1938. u Francuskoj itd). Takođe je bio zadužen i za praćenje i izveštavanje o pisanju poljske štampe o Jugoslaviji. Zlatoper je pokazivao i ličnu inicijativu u organizaciji sportskih kontakata između Jugoslavije i Poljske u vidu odigravanja prijateljskih mečeva.

Zlatoper je bio jedan od novinara koji su ostali u Poljskoj i tokom nemačke invazije septembra 1939. i o tome izveštavao sa lica mesta. On je podvukao herojski otpor znatno snažnijem neprijatelju i to da je uprkos poraza poljski narod spasao svoju čast. S obzirom na činjenicu da je „Politika“ bila najčitaniji i najuticajniji list u Srbiji u tom periodu možemo zaključiti da su upravo izveštaji Grge Zlatopera bili jedan od najbitnijih izvora saznanja prosečnog građanina Srbije i Jugoslavije o tadašnjoj Poljskoj i Poljacima. Ti izveštaji su pisani od strane talentovanog novinara koji je dobro poznao prilike u zemlji u kojoj je već neko vreme živeo i čiji je jezik dobro savladao a bio je i oženjen sa Poljakinjom Renitom Jurkiewicz.

Poland and Poles in the "Politika" correspondent Grga Zlatoper reports (1936–1939)

Grga Zlatoper (Kistanje, 1910 – Washington, 1976) studied law in Zagreb and from 1934 moved to Poland to study on Institute of Physical Education in Warsaw. At the same time he was professional football player for the Poland's capital favorite club "Legia" (1935–1937), where he played thirteen matches as the first foreign footballer in the club's history. In the first half of 1936, while he was active goalkeeper of "Legia", he became correspondent of the most popular journal in Yugoslavia "Politika", from Warsaw. During the three and a half years he informed Yugoslav public on regular basis on situation in Poland, politics and society, cultural and sport events, and rare contacts between two nations such as visit of Joseph Beck, Polish Minister of Foreign Affairs to Yugoslavia, qualifying matches for World Cup held in 1938 in France and others. He also followed and informed on Polish journals and their writings on Yugoslavia. Zlatoper also demonstrate personal initiative in organization of sporting events between two countries such as friendly matches.

Grga Zlatoper was one of journalists who stayed in Poland at the beginning of World War Two during German invasion in September of 1939, and informed Yugoslav public on it. He underlined heroic resistance to stronger enemy and wrote that despite the defeat Polish people saved their honor. Bearing in mind that "Politika" was the most popular and most read journal in Serbia at the time, we can conclude that reports that Zlatoper wrote were one of the most important sources of knowledge for an average citizen of Serbia and Yugoslavia on contemporary Poland and Poles. Those reports were written by talented journalist who knew situation in Poland very well, who lived there for a while, learned language and even find his wife Renita Jurkiewicz there.

Polska i Polacy w doniesieniach prasowych korespondenta dziennika „Politika” Grga Zlatopera (1936-1939)

Grga Zlatoper (Kistanje, 1910 – Waszyngton, 1976) studiował początkowo w Zagrzebiu, a od 1934 roku w Instytucie Kultury Fizycznej w Warszawie. W tym samym czasie był też zawodowym piłkarzem stołecznego klubu Legia (1935-1937), z którym rozegrał trzynaście oficjalnych spotkań jako pierwszy w historii klubu zawodnik zagraniczny. W pierwszej połowie 1936 roku, gdy był jeszcze strzelcem Legii, został warszawskim korespondentem „Politiki”, która była najpopularniejszym dziennikiem jugosłowiańskim o największym nakładzie. W ciągu trzech i pół roku regularnie informował czytelników o sytuacji w Polsce, o polityce i społeczeństwie, o wydarzeniach kulturalnych i sportowych, jak też o niezbyt częstych oficjalnych kontaktach pomiędzy dwoma państwami (wizyta pułkownika Becka, spotkanie ministrów spraw zagranicznych Polski i Jugosławii, mecze kwalifikacyjne obu reprezentacji przed piłkarskimi mistrzostwami świata we Francji w 1938 roku). Zobowiązany był również do śledzenia i informowania o polskich doniesieniach prasowych dotyczących Jugosławii. Zlatoper wykazywał się też własną inicjatywą w nawiązywaniu kontaktów sportowych pomiędzy Polską i Jugosławią organizując mecze towarzyskie.

Zlatoper był jednym z dziennikarzy, którzy pozostali w Polsce po niemieckiej agresji we wrześniu 1939 roku; informował o tych wydarzeniach bezpośrednio. Podkreślał heroiczny opór wobec przeważających sił nieprzyjacielskich, zwracał uwagę, iż mimo klęski naród polski ocalał swoją godność. Ze względu na fakt, że „Politika” była w owym czasie najczęściej czytana i najbardziej wpływową gazetą w Serbii, można stwierdzić, że doniesienia Grgi Zlatopera były dla przeciętnego mieszkańca Serbii i Jugosławii jednym z najważniejszych źródeł wiedzy o Polsce i Polakach. Relacje te były pisane przez utalentowanego dziennikarza, który dobrze znał warunki i specyfikę kraju, w którym żył już kilka lat, dobrze opanował język i był ożeniony z Polką, Renatą Jurkiewicz.

dr. sc. SLAVEN KALE
Zagreb

Hrvatski odjeci pripojenja čehoslovačkog dijela Cieszynske Šleske Poljskoj 1938.

Krajem Prvog svjetskog rata na područje Cieszynske Šleske pravo su polagale i Poljska i Čehoslovačka. Bilo je to područje naseljeno Česima i Poljacima. Početkom studenog 1918. kontrolu nad područjem preuzela je Poljska, iste godine predstavnici lokalnih Poljaka i Čeha sklopili su sporazum o podjeli područja prema etničkom kriteriju, 1919. tim prostorom ovladala je Čehoslovačka, da bi do trajnije podijele prostora došlo 1920: Poljskoj je dodijeljen teritorij Cieszynske Šleske istočno od rijeke Olze, a Čehoslovačkoj zapadno od te rijeke – Zaolzie. Glavni grad Cieszyn podijeljen je na dva dijela – poljski i čehoslovački. Sredinom tridesetih u Poljskoj je raslo nezadovoljstvo odnosom čehoslovačkih vlasti prema Poljacima na Zaolziu, gdje su bili većinsko stanovništvo. Iskorištavajući njemačko pripojenje čeških Sudeta, Poljska je 30. rujna 1938. godine čehoslovačkoj vladi uputila ultimatum u kojem je tražila pripojenje Zaolzia Poljskoj. Čehoslovačka vlada je taj ultimatum prihvatila. Područje kojim je 2. listopada 1938. ovladala Poljska uglavnom se podudara s područjem koji je toj zemlji određen sporazumom lokalnih Poljaka i Čeha iz 1918. godine.

U izlaganju će se prikazati kakvi su bili hrvatski odjeci pripojenja Zaolzia Poljskoj 1938. godine. Izlaganje se temelji prvenstveno na pisanju tadašnjih najutjecajnijih zagrebačkih novina i u njemu će se odgovoriti na pitanja: jesu li novine navedenoj temi posvetile pozornost, je li poljski postupak prikazivan neutralno, pozitivno ili negativno te jesu li postojale razlike u pisanju pojedinih zagrebačkih novina o toj temi. Također, odgovorit će se na pitanje je li pripojenje Zaolzia Poljskoj imalo utjecaj na djelovanje poljske manjine u Zagrebu.

Croatian perception of the Polish annexation of the Czechoslovak part of Cieszyn Silesia in 1938

After World War I, both Poland and Czechoslovakia claimed the area of Cieszyn Silesia. It was an area inhabited by Czechs and Poles. At the beginning of November 1918 Poland resumed control over the area, while in the same year the representatives of the local Polish and Czech population reached an agreement on dividing the area according to ethnic criteria. Czechoslovakia took over the area in 1919, whereas a more permanent division of the land happened in 1920. Poland was given the territory of Cieszyn Silesia east of the Olza River, whereas the Czechoslovakia got its western part – Zaolzie. Cieszyn, region's capital, was divided into two parts – the Polish and the Czechoslovak. In the mid-thirties in Poland there was a growing discontent with the attitude of the Czechoslovak authorities towards Poles in Zaolzie, where they represented the majority population. Taking advantage of the German annexation of the Sudetenland, on 30 September 1938 Poland presented the Czechoslovak government with an ultimatum in which it sought to annex Zaolzie to Poland. The Czechoslovak government accepted the ultimatum. The area that Poland took control over on 2 October 1938 largely coincided with the area which had been allocated to that country by the 1918 Agreement between local Polish and Czech authorities.

This presentation aims to describe Croatian perception of the 1938 Polish annexation of Zaolzie. It is based primarily on the writing of the most influential Zagreb newspapers of that time and should answer the following: newspaper coverage of the subject matter; positive, negative or neutral attitudes towards the Polish act; and possible different perceptions on the subject in each of the local newspaper in Zagreb. And furthermore, the presentation will answer the question of whether the annexation of Zaolzie to Poland had an impact on the activities of the Polish minority in Zagreb.

Chorwackie echa przyłączenia do Polski czechosłowackiej części Śląska Cieszyńskiego w 1938 roku

Pod koniec Pierwszej Wojny Światowej roszczenia do Śląska Cieszyńskiego, który zamieszkiwali i Czesi, i Polacy wysuwała zarówno Polska, jak i Czechosłowacja. Na początku listopada 1918 roku kontrolę nad tym terytorium przejęła Polska. W tym samym roku lokalni przedstawiciele Polaków i Czechów zawarli porozumienie o podziale omawianego obszaru według kryterium etnicznego. W 1919 roku władzę nad terytorium przejęła Czechosłowacja, ale do trwałego podziału doszło w 1920 roku, kiedy Polsce przydzielono część Śląska Cieszyńskiego na wschód, a Czechosłowacji na zachód od rzeki Olzy – Zaolzie. Miasto Cieszyn podzielono na część polską oraz czechosłowacką. W połowie lat trzydziestych rosnęło w Polsce niezadowolone z powodu stosunku władz czechosłowackich do Polaków na Zaolziu, na którym stanowili oni większość mieszkańców. Wykorzystując przyłączenie czeskich Sudetów przez Niemcy, 30 września 1938 roku Polska przekazało rządowi czechosłowackiemu ultimatum, w którym żądała przyłączenia Zaolzia Polsce. Rząd czechosłowacki to ultimatum przyjął. Obszar, który 2 listopada 1938 roku przejęła Polska w zasadzie pokrywał się z terytorium, które przeznaczono Polsce w porozumieniu lokalnych przedstawicieli Czechów i Polaków z 1918 roku.

Referat opiera się przede wszystkim na tekstach zamieszczonych w najbardziej wpływowych zagrzebskich gazetach, a zostaną w nim przedstawione chorwackie reakcje na przyłączenie Zaolzia przez Polskę w 1938 roku. W referacie zostaną udzielone odpowiedzi na następujące pytania: czy prasa poświęciła uwagę przedstawionej wyżej sprawie, czy polskie działania przedstawiono pozytywnie, negatywnie czy neutralnie oraz czy istniały różnice w podejściu do tego tematu poszczególnych zagrzebskich gazet. Ponadto zostanie udzielona odpowiedź na pytanie czy przyłączenie Zaolzia do Polski miało wpływ na działalność polskiej mniejszości w Zagrzebiu.

dr RATOMIR MILIKIĆ
Institut za savremenu istoriju, Beograd

Poljski državljani odlikovani jugoslovenskim odlikovanjima između dva svetska rata

Autor nastoji da rekonstruiše popis poljskih državljana koji su u periodu 1919-1940. bili odlikovani odlikovanjima Kraljevine SHS i Jugoslavije. U navedenom periodu bilo je uobičajeno da se razmenjuju odlikovanja između suverenih država, odnosno da se visoka priznanja državljanima drugih država dodeljuju u sklopu razvoja bilateralnih odnosa. Kada je reč o Poljskoj, te dodele prate opšti razvoj međudržavnih odnosa i njeni građani dobijaju neuobičajeno veliki broj jugoslovenskih odlikovanja.

Nosioci jugoslovenskih odlikovanja su pored diplomata i oficiri i vojnici poljske armije, državni činovnici, umetnici, lekari, naučnici, ruske izbeglice sa poljskim državljanstvom, ali i gotovo svi predsednici, kao i viđeniji političari Poljske. Broj dodela jugoslovenskih odlikovanja varira u pomenutom periodu. Ipak, jedna tendencija se može jasno uočiti: u poslednjim godinama pred rat odlikovanja gube na masovnosti a dobijaju na stepenu značaja.

U navedenom periodu, od prve dodele 1919. godine, do poslednje, 1940, na osnovu sačuvane arhive Ministarstva inostranih dela Kraljevine Jugoslavije, poljskim državljanima su dodeljena 653 odlikovanja različitog stepena. Iako to verovatno nije konačan broj, on pokazuje, ako se uporedi s pojedinim drugim (savezničkim) zemljama, izuzetno visok nivo razvoja odnosa na svim poljima.

Polish Nationals Awarded Yugoslav Decorations between the Two World Wars

The author has attempted to reconstruct a list of Polish nationals who were awarded decorations bestowed by the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and Yugoslavia from 1919 to 1940. It was common practice back then that sovereign states should exchange decorations, or rather, high honours were awarded to foreign recipients to promote bilateral ties. The number of awards that went to the citizens of Poland was exceptionally high indeed, but it did mirror a deepening bilateral relationship, too.

Aside from diplomats, the recipients of Yugoslav honours included Polish army officers and soldiers, civil servants, artists, physicians, scientists, Russian refugees holding Polish citizenship, as well as nearly all Polish presidents and prominent politicians. The number of Yugoslav decorations awarded in that period varied, but in the run-up to the war they tended to be less massive, and more substantial.

Based on the archives kept by the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Yugoslavia, Polish citizens received 653 awards of varying grade between the first recorded in 1919 and the last in 1940. This may not be the definite list, but a comparison with the other Allies would unveil an extremely prosperous, wide-ranging relationship with Poland.

Polscy obywatele odznaczeni jugostowiańskimi odznaczeniami państwowymi w okresie 20-lecia międzywojennego

Autor dąży do rekonstrukcji listy obywateli polskich, którzy w latach 1919-1949 byli uhonorowani odznaczeniami Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców oraz Jugosławii. W badanym okresie wymiana odznaczeń pomiędzy suwerennymi państwami była przyjętą praktyką, w szczególności w sytuacjach, gdy wysokie odznaczenia przyznawane były kompleksowo wraz z rozwojem stosunków bilateralnych. Kiedy mowa o Polsce, odznaczenia te towarzyszą rozwojowi stosunków międzypaństwowych; obywatele polscy otrzymali wyjątkowo dużo takich odznaczeń.

Kawalerowie tych odznaczeń to prócz dyplomatów, oficerów i żołnierzy armii polskiej także urzędnicy państwowi, artyści, lekarze, uczeni, rosyjscy emigranci posiadający obywatelstwo polskie, oczywiście także prawie wszyscy prezydenci, jak również wybitni politycy. Ilość przyznawanych odznaczeń w omawianym okresie się zmienia. Jedna tendencja jednak daje się wyraźnie zauważyć: w ostatnich latach poprzedzających wybuch wojny odznaczenia stają się mniej powszechne, lecz rośnie ich ranga.

W omawianym okresie, od pierwszego odznaczenia przyznanego w 1919 roku do ostatniego z 1940, na podstawie zachowanych archiwów Ministerstwa Spraw Zagranicznych Królestwa Jugosławii, można stwierdzić, że polskim obywatelom przyznano 653 odznaczenia różnego stopnia. I choć nie jest to z pewnością ostateczna ich lista, to w porównaniu z innymi zaprzyjaźnionymi krajami, wskazuje ona na wyjątkowo wysoki poziom rozwoju stosunków w różnych dziedzinach.

Desant na Bałkanach, a udział Polaków w operacjach SOE

Celem artykułu jest dokonanie analizy zagadnienia na ile brytyjskie koncepcje przeprowadzenia desantu w Jugostawii w czasie II wojny światowej były powiązane z udziałem polskich oficerów i żołnierzy w działaniach Special Operations Executive (SOE) na Bałkanach. Kwerendę archiwalną przeprowadzono przede wszystkim w zasobach The National Archives, Kew; Archiwum Akt Nowych, Warszawa, Archiwum Instytutu i Muzeum gen. Sikorskiego, Londyn i Studium Polski Podziemnej, Londyn. Została ona uzupełniona analizą wydawnictw dokumentów, pamiętników i literatury przedmiotu. Ustalono, że rząd polski w Londynie wiązał duże nadzieje co najmniej od 1943 r. na przeprowadzenie przez aliantów zachodnich desantu na Bałkanach. Liczono nawet na to, że armie alianckie dotrą z południa do Polski przed Armią Czerwoną. Władze polskie popierały więc udział Polaków w operacjach SOE w Grecji i Jugostawii. Z punktu widzenia brytyjskiego dowództwa SOE zatrudnianie Polaków w tych działaniach miało charakter praktyczny ze względu na możliwość dotarcia przez nich do żołnierzy niemieckich polskiego pochodzenia stacjonujących na Bałkanach. Churchill był wprawdzie zwolennikiem rozwijania po pokonaniu Niemców w Afryce Północnej operacji wojennych w basenie Morza Śródziemnego, ale w 1943 r. Brytyjczycy i Amerykanie podjęli decyzję o otwarciu w następnym roku drugiego frontu we Francji. Z kolei konflikt pomiędzy czetnikami i partyzantami w Jugostawii doprowadził do wycofania Polaków z operacji SOE na Bałkanach.

Invasion in the Balkans and participation of Poles in SOE operations

The aim of the article is to analyze the extent to which British concepts of invasion in Yugoslavia during World War II were related to the participation of Polish officers and soldiers in the Special Operations Executive (SOE) operations in the Balkans. Archival research was carried out primarily in the resources of The National Archives, Kew; Archiwum Akt Nowych, Warszawa, Archiwum Instytutu i Muzeum gen. Sikorskiego, London, Studi-

um Polski Podziemnej, London. It has been supplemented by an analysis of the publications of documents, diaries and literature on the subject. It was established that the Polish government in exile in London had high hopes, at least since 1943, for the Western Allies to carry out a landing in the Balkans. It was even hoped that the Allied armies would reach from the south to Poland before advance of the Red Army. The Polish authorities therefore supported the participation of Poles in SOE operations in Greece and Yugoslavia. From the point of view of the British SOE headquarters, employing Poles in these activities was practical due to the possibility of them reaching German soldiers of Polish origin stationed in the Balkans. Churchill was an advocate of developing military operations in the Mediterranean after defeating the Germans in North Africa, but in 1943, the British and Americans decided to open a second front in France. In turn, the conflict between Chetniks and partisans in Yugoslavia led to the withdrawal of Poles from SOE operations in the Balkans.

Iskrcavanje na Balkanu i učešće Poljaka u operacijama SOE

Cilj ovog članka je da analizira stepen do kojeg su britanski koncepti invazije u Jugoslaviji tokom Drugog svetskog rata bili vezani za učešće poljskih oficira i vojnika u operacijama SOE na Balkanu. Arhivsko istraživanje je sprovedeno primarno u Nacionalnom arhivu Ujedinjenog Kraljevstva (Kew), Arhivu novih akata u Varšavi, Arhivu instituta i muzeja generala Sikorskog u Londonu, Studiju poljskog pokreta otpora u Londonu. Dopunjeno je analizom dokumenata, dnevnika i literature o toj temi. Utvrđeno je da je poljska vlada u egzilu u Londonu imala velike nade, bar od 1943. godine, da će zapadni saveznici da izvrše iskrcavanje na Balkanu. Čak su se nadali da će savezničke armije sa juga dopreti do Poljske pre Crvene armije. Poljske vlasti su stoga podržavale učešće Poljaka u operacija SOE u Grčkoj i Jugoslaviji. Sa gledišta Komande SOE, učešće Poljaka u ovim aktivnostima je bilo praktično zbog mogućnosti da dopru do nemačkih vojnika poljskog porekla koji su bili stacionirani na Balkanu. Čerčil se zalagao za razvijanje vojnih operacija na Mediteranu posle pobeđe nad Nemcima u severnoj Africi, ali 1943. godine Britanci i Amerikanci odlučuju da otvore drugi front u Francuskoj. Posledično, konflikt između četnika i partizana u Jugoslaviji doveo je do povlačenja Poljaka iz operacija SOE na Balkanu.

Odnos nemačkih okupacionih vlasti prema poljskoj i srpskoj inteligenciji 1941-1944: uporedna analiza

U radu se uporednom analizom odnosa nemačkih okupacionih vlasti prema inteligenciji u Poljskoj i Srbiji za vreme Drugog svetskog rata prati kako je on izgledao i koje su mu osobenosti. Polazi se od teze koju su već ranije nagovestili neki autori da su nemačke okupacione vlasti imale u vidu „poljski model“ u odnosu prema srpskoj inteligenciji. On je u slučaju Poljske podrazumevao uništenje poljske inteligencije i svođenje Poljaka na „robove“, jedino sposobne za težak rad. U tom cilju primenjene su raznovrsne mere. One su uključivale raseljavanje Poljaka, ubijanje intelektualaca i ostalih pripadnika elite poljskog društva, prinudni rad, ukidanje svih škola, kulturnih i drugih društva... Nasilje nacističkog režima u Poljskoj je od jeseni 1939. do proleća 1941. bilo neuporedivo veće nego u zapadnoj i severnoj Evropi. Jugoslavija je u proleće 1941. godine napadnuta i podeljena. Srbija je kažnjena kao remetilački faktor. Ona je svedena na najuže granice i svrstana u kategoriju okupiranih zemalja poput Poljske. Neki autori pominju ideje i planove da ona, a time i njena inteligencija, budu „polonizirani“, odnosno uređeni po „poljskom modelu“. Predložene su neke mere poput hapšenja svih srpskih studenta i drugih lica koja potpadaju pod pojam srpske inteligencije na teritoriji Rajha, hapšenja po potencijama i drugim naložima i sprovođenje u logore intelektualaca, protivnika Rajha (masoni, anglofili, komunisti, pripadnici patriotskih udruženja). Ova poslednja mera je delimično ostvarena.

Politika nemačkih vlasti prema srpskim intelektualcima menjala se u skladu sa razvojem vojne situacije. Pooštavana je u vreme ustanka, naročito u jesen 1941. Kasnije je dolazilo do povremenih ublažavanja. „Poljski model“ je, na sreću srpskih intelektualaca, više ostao kao pretnja.

Attitude of german occupiers toward Polish and Serbian intelligentsia 1941-1944: a comparative analysis

This paper compares the attitude of German occupiers toward intellectuals in Poland and Serbia. Its starting point is the thesis made by some authors, that German occupation authorities had the "Polish model" in mind, when they were planning policy toward Serbian intelligentsia. In the case of Poland, their plan was an extermination of Polish intellectuals, and reducing of Polish people to "slaves" suitable only for hard work. For that purpose, different measures were applied. They included displacement of population, killing of intellectuals and other elite members, forced labor, abolition of all educational facilities, closing of cultural and other patriotic societies...Brutality of Nazi regime in Poland from the Fall 1939 to the Spring 1941, surpassed by far conduct of German occupiers in the Western and Northern Europe. In Spring 1941, Yugoslavia was attacked and dismantled. Serbia was most severely punished as a disturbing factor in the region. It was reduced to the minimal size, and categorized as occupied territory. Its status was comparable to Polish one. Some authors mention ideas and plans for "polonization". The term implied that Serbian society, particularly intelligentsia, should have been organized according "Polish model". Some measures were suggested: arresting of all students and other intellectuals in territories occupied by Reich, issuing of warrants for all intellectuals who were regarded as enemies of the Reich (anglophiles, free masons, communist, members of the patriotic societies) their sending to the concentration camps. This last measure was partially realized.

The treatment of Serbian intellectuals by German occupation authorities changed according to the military developments. It was tightened up in the time of uprising, especially in the Autumn of 1941. Later this treatment was mitigated. "Polish model" remained, fortunately for the Serbian intellectuals, more a threat.

Stosunek niemieckich władz okupacyjnych do inteligencji polskiej i serbskiej w latach 1941-1944; analiza porównawcza

Analiza porównawcza stosunku niemieckich władz okupacyjnych do inteligencji w Polsce i Serbii w czasie II wojny światowej ukazuje jego przejawy i osobliwości. Punktem wyjścia jest teza postawiona wcześniej przez innych autorów, że niemieckie władze okupacyjne zastosowały „polski model” w stosunku do inteligencji serbskiej. W przypadku Polski chodziło o zniszczenie polskiej inteligencji i sprowadzenie Polaków do roli „niewolników” zdolnych tylko do wykonywania najcięższych robót. Celowi temu służyły różne środki. Obejmowały one przymusowe przesiedlenia, eksterminację intelektualistów i innych przedstawicieli polskich elit, prace przymusowe, likwidację wszystkich szkół, towarzystw kulturalnych i stowarzyszeń. Przemoc reżimu nazistowskiego w Polsce od jesieni 1939-go do wiosny 1941-go roku była nieporównywalna do sytuacji w Europie północnej i zachodniej. Jugosławia została zaatakowana i podzielona wiosną 1941 roku. Serbia została ukarana jako stawiająca najsilniejszy opór, zamknięta w okrojonych granicach i zaliczona do kategorii ziem okupowanych, tak jak Polska. Niektórzy autorzy odwołują się do idei i planów, wedle których Serbia i jej inteligencja miała być „spolonizowana”, to znaczy potraktowana zgodnie z „modelem polskim”. Zaproponowane zostały takie środki jak aresztowania wszystkich serbskich studentów i innych osób, które można by do inteligencji zaliczyć na terenie Reichu, aresztowania na podstawie listów gończych i innych rozkazów oraz umieszczanie w obozach intelektualistów, przeciwników Reichu (masonów, anglofilów, komunistów, uczestników ugrupowań partyzanckich). Ten ostatni cel został częściowo osiągnięty.

Polityka władz niemieckich wobec intelektualistów serbskich zmieniała się wraz z rozwojem sytuacji wojennej. Zaostrzenie nastąpiło w czasie powstania silnego ruchu oporu jesienią 1941 roku. Później dochodziło do okresowego zelżenia ucisku. Na szczęście dla serbskich intelektualistów „polski model” pozostał tylko groźbą.

Jan Konopka - posljednji hajduk „Male Evrope“

U burnoj bosanskohercegovačkoj historiji nikada nije manjkalo odmetnika od zakona i vlasti – hajduka. Čak je i tokom XX stoljeća, zahvaljujući relativno čestim i naglim društvenim lomovima, stvarano plodno tlo za njihovu pojavu. Jedan od takvih hajduka – Jan Konopka – držao je u strahu i pripravnosti stanovništvo i organe vlasti tokom 1933. i 1934. godine na prostoru Bosanske krajine, odnosno na prostoru Prnjavorskog, Banjalučkog, Bosanskogradiškog, Tesličkog i Derventskog sreza. Jan Konopka je poticao iz porodice poljskih (galicijskih) doseljenika. Odrastajući u razorenoj porodici, u sredini gdje je najvjerovatnije bio stigmatiziran kako zbog poljskog porijekla od strane većinskog domaćeg stanovništva, tako i od drugih kolonista-sunarodnika zbog majčinog „slobodnijeg“ života, Konopka je rano prešao na drugu stranu zakona. Još kao 18-godišnjak prvi put se susreće za zatvorom i većinu vremena provodio je po zatvorima, a tokom kratkotrajnih boravaka na slobodi bavio se jedinim zanatom koji je izučio – krađom. Tokom jednog od tih perioda, tokom 1933. i 1934. godine, uspio je svojim razbojničkim poduhvatima zaslužiti i hajdučki status. Premda se svojim „podvizima“ ne može mjeriti sa mnogo krvoločnijim savremenikima koji su tokom 20-ih i 30-ih godina XX stoljeća hajdukovali na prostoru Hrvatske (Jovo Stanisavljević Čaruga) ili Srbije (braća Barbulović, Đorđe Stanojević ili Ivan Babejić), Konopka predstavlja zanimljivu figuru vrijednu istraživanja. Njegov sudski spis, oko 1000 stranica arhivskih dokumenata sakupljenih u dvije arhivske kutije, omogućava nam da priču o Janu Konopki pratimo na dva nivoa. Jedan nivo je prava filmska priča o njegovim hajdučkim „podvizima“ i nesretnom životu, a uporedo sa tom pričom možemo posmatrati i analizirati svakodnevni život poljske manjine u Bosni i Hercegovini, pratiti proces socijalnog raslojavanja, odnosa države i većinskog stanovništva prema Poljacima, te siromaštvo, nepismenost, nepovjerenje, nemoralnost, pohlepu i brutalnost u okolini tzv. „Male Evrope“, kako danas nazivaju Prnjavor i njegovu okolinu.

Jan Konopka – The Last Bandit of „Little Europe“

Turbulent Bosnian history never lacked in one particular point – having outlaws and bandits as part of it. Even during the twentieth century, mainly thanks to the relatively frequent and sudden socio-political breaks, creation of fertile soil for outlaws and bandits was made possible. One of those outlaws, Jan Konopka – kept in fear and alertness population and authorities of Bosanska Krajina, that is to say, areas of Prnjavor, Banja Luka, Bosanska Gradiška, Teslić and Derвента during 1933 and 1934. Jan Konopka, a man of a Polish (Galician) origin, was born and raised in an ambience of a devastated family relations as well as in the area where he might have been stigmatized by local population of the abovementioned area but also by other colonist-compatriots due to his mother's relatively free lifestyle. Due to said circumstances Konopka quickly moved to the other side of law and order thus becoming known as local bandit. Ever since he was eighteen years old, he was first jailed and spent most of the time in prison for different charges. While being out of custody, Konopka was mainly doing what knew best – stealing. During one of these periods, in 1933 and 1934, Konopka succeeded in gaining his looting image by conducting many robbing attempts. Although he can not be compared to other much more bloodthirsty contemporaries who acted in Croatia, such as Jovo Stanisavljević Čaruga, or brothers Barbulović, Đorđe Stanojević or even Ivan Babeljić, in Serbia, Konopka still presents an interesting figure worth of further research. His court file, some 1000 pages of different documents kept in archival fonds, helps us track back his story at two different levels. One level is more like a real movie story full of his looting and rather unlucky life, while other one is a story of the daily life of the Polish minority in Bosnia and Herzegovina within which we can monitor the process of social deployment of the community, the relationship between the state and the majority population towards the Poles. Moreover, poverty, illiteracy, mistrust, immorality, greed and brutality in the vicinity of so called „Little Europe“ – as Prnjavor area is called even today – are just some of the stories behind the life story of Jan Konopka, the last bandit of „Little Europe“.

Jan Konopka – ostatni hajduk „Małej Europy”

W burzliwej historii Bośni i Hercegowiny nigdy nie brakowało odstępców i buntowników wobec prawa i władzy, czyli hajduków. Nawet wiek XX, dzięki stosunkowo częstym i nagłym przemianom społecznym, stwarzał sprzyjające warunki dla ich istnienia. Jeden z takich hajduków – Jan Konopka – utrzymywał w gotowości i strachu mieszkańców i lokalne organy władzy w latach 1933-1934 na terenie Bośni, a w szczególności w powiatach Prnjavor, Banja Luka, Bosanska Gradiška, Teslić i Derventa. Jan Konopka pochodził z rodziny polskich (galicyjskich) przesiedleńców. Dorastając w rozbitej rodzinie, w środowisku w większości bośniackim, w którym był najpewniej stygmatyzowany już to z racji polskiego pochodzenia jak też przez innych kolonistów – rodaków z powodu „swobodnego” trybu życia matki, Konopka wcześniej popadł w konflikt z prawem. Już jako 18-latek zostaje uwięziony i później też większość życia spędza za kratami, a podczas krótkich przerw przebywania na wolności zajmuje się jedynym wyuczonym rzemiosłem – kradzieżą. W czasie jednego z tych okresów, w latach 1933-1934, swoimi zbójnickimi przedsięwzięciami zasłużył na status hajduka. Wprawdzie wyczynami tymi nie dorównywał wyróżniającym się okrucieństwem współczesnym hajdukom działającym w latach 20-ych i 30-ych na terenie Chorwacji (Jovo Stanisavljević Čaruga) lub Serbii (bracia Barbulović, Đorđe Stanojević lub Ivan Babejić), jednakowoż Konopka jawi się jako postać, którą warto prześledzić. Jego akta sądowe, około 1000 stron archiwalnych dokumentów zebranych w dwóch skrzyniach, pozwalają na śledzenie biografii Jana Konopki na dwóch płaszczyznach. Pierwsza to typowa opowieść filmowa o jego wyczynach i nieszczęśliwym życiu, a równoległe z nią – bogate źródło pozwalające analizować życie codzienne polskiej mniejszości w Bośni i Hercegowinie, badać proces postępującego rozwarstwienia socjalnego, stosunek państwa i ludności miejscowej do Polaków, a także biedę, analfabetyzm, nieufność, niemoralność, chciwość i brutalność w rejonie tzw. „Małej Europy”, jak dziś nazywany jest Prnjavor i jego okolice.

dr DRAGOMIR BONDŽIĆ
Institut za savremenu istoriju, Beograd

Ljubomir Durković Jakšić i Poljska

Rad se bavi životom i radom Ljubomira Durkovića Jakšića (1907-1997) istaknutog srpskog istoričara, bibliotekara i univerzitetskog profesora, sa posebnim akcentom na njegovim vezama sa Poljskom i Poljacima koje su bile veoma jake. Ljubomir Durković Jakšić je rođen u Crnoj Gori, gde je započeo školovanje. Započeo je studije na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu u Beogradu 1930. Od 1932. do 1939. studirao je u Varšavi gde je diplomirao teologiju 1934, istoriju 1935. i pravo 1938. i doktorirao istoriju na Filozofskom fakultetu 1937. tezom o Petru Petroviću Njegošu. Radio je kao lektor srpskohrvatskog jezika u Institutu za istočne studije u Varšavi, zamenik dopisnika za štampu u Jugoslovenskom poslanstvu u Varšavi i zamenik univerzitetskog profesora za kanonsko pravoslavno pravo na Univerzitetu u Varšavi. U Varšavi je dočekaio nemački napad na Poljsku i početak Drugog svetskog rata 1. septembra 1939. i kao dobrovoljac učestvovao u odbrani poljske prestonice. Posle poraza Poljske deportovan je u Jugoslaviju gde je radio na prikupljanju pomoći za poljske izbeglice. Tokom Drugog svetskog rata je radio kao službenik u Patrijaršiji Srpske Pravoslavne Crkve i upravnik Patrijaršijske biblioteke. Posle rata je na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu u Beogradu predavao Istoriju Srpske Crkve. Od 1954. je radio u Univerzitetskoj biblioteci u Beogradu do 1977. kada je penzionisan. Bavio se bibliotekarstvom, istorijom bibliotekarstva, kulturnom i političkom istorijom Srbije i Crne Gore i posebno političkim i kulturnim vezama južnih Slovena i Poljaka u 19. i 20. veku. Napisao je preko 450 radova, a u velikom broju radova se bavio raznim poljskim temama. Radove je objavljivao kao posebne publikacije, u zbornicima radova i u srpskim i poljskim časopisima, na srpskom i na poljskom jeziku. U ovom članku je na osnovu arhivske građe, štampe i literature posvećena pažnja onom delu Durkovićeovog života koji je povezan sa Poljskom i Poljacima i izvršena je analiza njegovih radova koji se bave poljskim temama.

Ljubomir Durković Jakšić and Poland

The paper deals with the life and work of Ljubomir Durković Jakšić (1907-1997), a prominent Serbian historian, librarian and university professor, with a special accent on his relations with Poland and Poles, which were very strong. Ljubomir Durković Jakšić was born in Montenegro, where he started his education. He began studies at the Faculty of Orthodox Theology in Belgrade in 1930. From 1932 to 1939 he studied in Warsaw, where he graduated the theology in 1934, the history in 1935, and the law in 1938, and received his PhD in history at the Faculty of Philosophy in 1937, with the thesis about Petar Petrović Njegoš. He worked as Serbo-Croatian language teacher at the Institute for Eastern Studies in Warsaw, deputy press correspondent in the Yugoslav mission in Warsaw and deputy university professor for Orthodox canon law at the University of Warsaw. The German attack on Poland and beginning of the Second World War on September 1st 1939 found him in Warsaw and he participated in the defense of the Polish capital as volunteer. After the defeat of Poland, he was deported to Yugoslavia where he worked on collecting aid for Polish refugees. During the Second World War he worked as an official in the Patriarchate of the Serbian Orthodox Church and the Patriarchate Library Manager. After the war he lectured History of the Serbian Church at the Faculty of Orthodox Theology in Belgrade. From 1954 he worked in University Library in Belgrade, until 1977 when he was retired. He dealt with librarianship, history of the librarianship, cultural and political history of Serbia and Montenegro, and especially with political and cultural ties of the South Slavs and Poles in the 19th and 20th century. He wrote more than 450 works and in many of them he dealt with various Polish themes. He published works as special publications, in collections of works and in Serbian and Polish journals, in Serbian and Polish language. In this paper, on the basis of the archival material, press and literature, attention was given to the part of Durković's life that was related to Poland and Poles, and an analysis of his works dealing with Polish themes was made.

Ljubomir Durković Jakšić i Polska

Praca poświęcona jest życiu i dziełom Ljubomira Durkovicia Jakšicia (1907-1997), wybitnego serbskiego historyka, bibliotekarza i profesora uniwersytetu, ze szczególnym uwzględnieniem jego bliskich związków z Polską i Polakami. Ljubomir Durković Jakšić urodził się w Czarnogórze i tam zaczął swą edukację. W Belgradzie w 1930 roku podjął studia na Prawosławnym Wydziale Teologicznym. W latach 1932-1939 studiował w Warszawie, gdzie ukończył teologię w 1934, historię w 1935 i prawo w 1938, a w 1937 na Wydziale Filozoficznym obronił doktorat na podstawie pracy o Piotrze Petroviću Njegošu. Pracował jako lektor języka serbsko-chorwackiego w Instytucie Studiów Wschodnich w Warszawie, a także jako zastępca korespondenta prasowego w poselstwie jugosłowiańskim w Warszawie oraz jako zastępca profesora prawosławnego prawa kanonicznego na Uniwersytecie Warszawskim. W Warszawie zastała go niemiecka agresja na Polskę 1 września 1939 roku i początek drugiej wojny światowej. Jako ochotnik brał udział w obronie polskiej stolicy. Po klęsce Polski został deportowany do Jugosławii, gdzie zajmował się organizowaniem pomocy dla polskich uciekinierów. Podczas drugiej wojny światowej pracował jako urzędnik w Patriarchacie Serbskiej Cerkwi Prawosławnej i kierownik biblioteki. Po wojnie na Prawosławnym Wydziale Teologicznym w Belgradzie wykładał historię cerkwi serbskiej. Od 1954 roku do przejścia na emeryturę w 1977 roku pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej w Belgradzie. Zajmował się bibliotekoznawstwem, historią bibliotekarstwa, polityczną i kulturową historią Serbii i Czarnogóry, a w szczególności politycznymi i kulturalnymi związkami południowych Słowian i Polaków w XIX i XX wieku. Napisał ponad 450 prac, w wielu z nich zajmowały go sprawy polskie. Swoje prace publikował jako odrębne monografie, a także w tomach zbiorowych oraz w polskich i serbskich czasopismach, w języku serbskim i polskim. W tym artykule na podstawie zbiorów archiwalnych, druków i opracowań, szczególną uwagę poświęcono tej części dorobku Durkovicia, który jest powiązany z Polską i Polakami, dokonano też analizy jego prac poświęconych problematyce polskiej.

mgr JUSTYNA GLUBA
Uniwersytet Gdański (doktorantka)

**„Kino jest dla mnie najpiękniejszą z instalacji” – Józef Robakowski
i Tomislav Gotovac jako filmowi twórcy awangardowi lat 60-tych**

Lata 60-te XX wieku przyniosły w polskiej i jugosłowiańskiej kinematografii nowe doświadczenia filmowe twórców, którzy w wyraźny sposób próbowali sprzeciwić się panującym w państwach socjalistycznych dyktynom. Twórczość filmowa, którą zaproponowali, stała się symbolem kinematografii awangardowej obydwu państw. Jednym z przedstawicieli jugosłowiańskiego filmu awangardowego był Tomislav Gotovac, na gruncie polskim zaś – Józef Robakowski. Swoją twórczość opierali na wykorzystaniu technik audiowizualnych i elementów performansu. Analiza oparta na dostępnych materiałach filmowych oraz literaturze przedmiotu (polskiej i chorwackiej) wskazuje na cechy wspólne i rozbieżności twórczości filmowej obydwu autorów. Zarówno Gotovac, jak i Robakowski reprezentują konkretne kinematografie narodowe, co w niniejszej pracy stanowi istotny punkt odniesienia. Twórczość polskiego i chorwackiego reżysera wpisać należy także w definicję filmu awangardowego zaproponowaną przez Marka Hendrykowskiego, a jednocześnie rozumianą jako synonim filmu eksperymentalnego. Według polskiego badacza, film awangardowy to „eksperymentalny utwór filmowy o charakterze niekomercyjnym zrealizowany w warunkach produkcji niezależnej”. Wybrane do analizy krótkie formy filmowe autorstwa Gotovaca i Robakowskiego są przykładem takiego rozumienia filmu awangardowego, które zaproponował Hendrykowski, a przy tym stanowią niezwykle ciekawy przykład specyficznego nurtu w polskiej i jugosłowiańskiej kinematografii lat 60-tych, zarówno pod względem strukturalnym, jak i artystycznym.

“For me, cinema is the most beautiful installation”– Józef Robakowski and Tomislav Gotovac as avant-garde film artists in the 1960s

The 1960s brought about new film experiences to Polish and Yugoslav cinematography, created by the artists who were clearly trying to oppose the prevailing rules in their socialist countries. The film work they proposed became a symbol of avant-garde cinematography of both countries. One of the representatives of Yugoslav avant-garde film was Tomislav Gotovac, while in Poland, it was Józef Robakowski. Both of them based their work on using audio-visual techniques and elements of performance. The analysis based on available film materials and subject literature (Polish and Croatian) points both to common features and discrepancies in both authors' filmmaking. Both Gotovac and Robakowski represent specific national cinematographies, which is an important point of reference in this paper. The work of Polish and Croatian directors can be described by the definition of an avant-garde film proposed by Marek Hendrykowski, and it can also be understood as a synonym of an experimental film. According to the Polish researcher, an avant-garde film is “an experimental, non-commercial film work made in conditions of independent production”. The short film forms chosen for this analysis, created by Gotovac and Robakowski, are the example of the definition of an avant-garde film proposed by Hendrykowski, and at the same time, they also represent a very interesting example of a specific trend in Polish and Yugoslav cinematography of the 1960s, in both structural and artistic terms.

„Za mene je kino najljepša instalacija“ - Józef Robakowski i Tomislav Gotovac kao filmski avangardni umjetnici 60-ih godina

Šezdesete su godine 20. st. u poljskoj i jugoslavenskoj kinematografiji donijele nova filmska iskustva umjetnika koji su se na jasan način pokušali suprotstaviti direktivama koje su vladale u socijalističkim državama. Filmsko stvaralaštvo koje su oni predlagali, postalo je simbol avangardne kinematografije obiju država. Jedan od predstavnika jugoslavenskog avangardnog filma bio je Tomislav Gotovac, dok je u Poljskoj to bio Józef Robakowski. Svoje su stvaralaštvo temeljili na korištenju audiovizualnih tehnika i elemenata performansa. Analiza temeljena na dostupnim filmskim materijalima te predmetnoj literaturi (poljskoj i hrvatskoj) ukazuje na zajedničke karakteristike, ali i na različitosti filmskog stvaralaštva obaju autora. Gotovac, kao i Robakowski, predstavnici su konkretne nacionalne kinematografije, što u ovome radu čini važnu referentnu točku. Stvaralaštvo se poljskog i hrvatskog redatelja također može svrstati u definiciju avangardnog filma koju je predložio Marek Hendrykowski, i koje se istovremeno može shvatiti kao sinonim za eksperimentalni film. Prema mišljenju Hendrykowskog, avangardni film je “eksperimentalno filmsko djelo nekomercijalnog karaktera, realizirano u uvjetima neovisne produkcije”. Kratke filmske forme Gotovca i Robakowskog koje sam izabrala za analizu primjer su avangardnog filma kojeg je tako definirao Hendrykowski, te su istovremeno neobično zanimljiv primjer specifičnog strujanja u poljskoj i jugoslavenskoj kinematografiji 60-ih godina, kako u strukturnom, tako i u umjetničkom smislu.

dr JOANNA SZCZUTKOWSKA
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Obecność kinematografii polskiej na festiwalach filmowych w Jugosławii w latach 70. XX wieku

W latach 70. XX wieku, dzięki korzystnym uwarunkowaniom politycznym, polsko-jugosłowiańska współpraca kulturalna w dziedzinie kinematografii - pomimo wielu trudności - rozwijała się. Realizując plany zarządów kinematografii obu państw, przybrała wiele różnych form. Jak wynika z dotychczasowych badań, szczególnie korzystnie przedstawiała się wymiana uczestników i obserwatorów na festiwalach filmowych. Zainteresowaniem strony polskiej cieszył się zwłaszcza Międzynarodowy Festiwal Filmowy w Belgradzie FEST. Film polski był reprezentowany także na wielu imprezach specjalistycznych. Analiza obecności kinematografii polskiej na festiwalach w Jugosławii pozwala częściowo ukazać rolę międzynarodowych festiwali filmowych w realizacji celów zewnętrznej polityki kulturalnej PRL a także zasygnalizować problem recepcji polskiego filmu w Jugosławii.

The presence of Polish cinema at film festivals in Yugoslavia in the 1970s

Despite many difficulties, in the 1970s, thanks to favorable political conditions, it was possible to develop Polish-Yugoslav cultural cooperation in the field of cinematography. In accordance with the plans of the national film boards of both countries this cooperation took many forms. According to previous studies, the exchange of participants and observers for film festivals was particularly beneficial. Poland was mainly interested in participating in the Belgrade International Film Festival FEST. The Polish film was also represented at many specialist festivals. Analysis of the presence of Polish cinema at festivals in Yugoslavia partially reveals the role of international film festivals in achieving the goals of the external cultural policy of the Polish People's Republic and also draws attention to the problem of the reception of Polish film in Yugoslavia.

Prisustvo poljskog filma na filmskim festivalima u Jugoslaviji 70-ih godina 20. veka

Uprkos mnogim teškoćama, 70-ih godina, zahvaljujući povoljnim političkim okolnostima, bilo je moguće razviti poljsko-jugoslovensku kulturnu saradnju na polju kinematografije. U skladu sa planovima nacionalnih filmskih udruženja obeju zemalja ova saradnja se razvijala u mnogim formama. Prema prethodnim studijama, razmena učesnika i posmatrača na filmskim festivalima je bila naročito produktivna. Poljska je bila naročito zainteresovana da učestvuje na Beogradskom filmskom festivalu – FESTU. Poljski film je takođe bio prisutan na mnogim specijalizovanim festivalima. Analiza prisustva poljskih filmova na festivalima u Jugoslaviji delimično otkriva ulogu međunarodnih filmskih festivala u postizanju ciljeva međunarodne kulturne saradnje Narodne Republike Poljske i, takođe, privlači pažnju na problem prijema poljskog filma u Jugoslaviji.

Izdavač:
INSTITUT ZA SAVREMENU ISTORIJU
BEOGRAD, Trg Nikole Pašića 11, tel./faks: 011 3398 362
www.isi.co.rs office@isi.co.rs

Za izdavača:
prof. dr Momčilo Pavlović, direktor

Tiraž:
50

Prevod apstrakata:
Milica Semkowowa
Gordana Đurđev-Matkiewicz
Nebojša Stambolija

Štampa:
SZR Student

**CIP - Каталогizacija u publikaciji -
Nародна библиотека Србије, Београд**

327(497.1:438)"19"(082)
930.85(497.1:438)"19"(082)
94(497.1)"19"(082)
94(438)"19"(082)

**МЕЂУНАРОДНА научна конференција Југословенско-пољски односи у 20. веку
(2018 ; Београд)**

Jugoslovensko-poljski odnosi u XX veku : program rada i saopštenja ucesnika / [urednici Momčilo Pavlović, Nebojša Stambolija ; prevod apstrakata Milica Semkowowa, Gordana Đurđev-Matkiewicz, Nebojša Stambolija]. - Beograd : Institut za savremenu istoriju, 2018 (Beograd : Student). - 105 str. ; 21 cm

Deo teksta uporedo na srp., polj. i engl. jeziku. - Tiraž 50. - Napomene i bibliografske reference uz tekst

ISBN 978-86-7403-224-4

1. Институт за савремену историју (Београд ; 2018)
а) Културни односи - Југославија - Пољска - 20в - Зборници б)
Југославија - Пољска - 20в - Зборници с) Југославија - Историја - 20в -
Зборници д) Пољска - Историја - 20в - Зборници

COBISS.SR-ID 267941900
